

Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра педагогіки і психології (дошкільної та корекційної)
імені проф. Поніманської Т. І.

Ольга Козлюк

ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ

Практикум

Посібник
для самостійної роботи здобувачів першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності 016 “Спеціальна освіта”

Рівне-2021

Посібник схвалено та рекомендовано
до друку кафедрою педагогіки і психології (дошкільної та корекційної)
імені проф. Поніманської Т.І.
(протокол № 1 від 20.01.2020 р.)

Друкується за рішенням навчально-методичної комісії
педагогічного факультету РДГУ
(протокол №1 від 27.01.2020 р.)

Рецензенти:

Татарінова С.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи Мелітопольського інституту екології та соціальних технологій;

Федорова Н.В., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Т.І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету.

Козлюк О. А. Педагогічна творчість. Практикум: посібник для
К 59 самостійної роботи здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 016 “Спеціальна освіта”. 2-ге вид., доп. і оновл.
Рівне: РДГУ, 2021. 68 с.

У посібнику представлено програму навчальної дисципліни “Педагогічна творчість”, силабус дисципліни (робоча навчальна програма для здобувачів вищої освіти), плани семінарських, практичних занять, завдання для самостійної роботи та методичні вказівки до їх виконання, питання гарантованого рівня знань та термінологічний словник.

Пропонований посібник одночасно є робочим зошитом здобувача вищої освіти. Виконання завдань до практичних занять сприятиме розвитку педагогічної творчості та зростанню педагогічної майстерності майбутніх спеціальних педагогів, визначенню напрямів їхнього подальшого професійного самовдосконалення.

Посібник може бути корисним здобувачам вищої освіти і викладачам та використовуватись як під час аудиторного вивчення курсу «Педагогічна творчість», так і для організації самостійної роботи та дистанційного навчання здобувачів вищої освіти денної та заочної форми..

УДК 37 (075.8)

ЗМІСТ

Програма навчальної дисципліни “Педагогічна творчість”	4
Силабус навчальної дисципліни “Педагогічна творчість ”	7
Дидактична карта дисципліни	11
Система оцінювання та вимоги	16
Питання до підготовки до підсумкового контролю (заліку)	18
Практикум (плани практичних занять і завдання для самостійної роботи)	22
Термінологічний словник	59
Додатки	62

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ”

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ

Тема 1. Історія розвитку педагогіки творчості

Зародження педагогіки творчості (Сократ, Платон, Аристотель, Демокріт, Протагор та ін.).

Гуманістична педагогіка Відродження та Просвітництва (В.да Фельтре, І.Л.Вівес, Ф. Рабле, Е. Роттердамський, Я. А. Коменський, Дж.Локк, Ж.-Ж. Руссо).

Розвиток особистісно орієнтованої педагогіки.

Педагогічні концепції ХХ-ХХІ століття (Ідеї прагматичної педагогіки (Дж. Дьюї), антропологічна й антропософічна спрямованість вальдорфської школи (Р. Штайнер), теорія спонтанного розвитку дитини (М. Монтесорі), педагогіка колективного виховання особистості (А. Макаренко), положення «прогресивної педагогіки» (С. Френе), філософсько-педагогічні теорії взаємозв'язку національного й загальнолюдського у формуванні гуманних цінностей особистості (Г. Ващенко, А. Волошин, І. Огієнко, В. Сухомлинський та інші).

Тема 2. Методологічні засади педагогічної творчості

Педагогічна творчість як предмет педагогіки творчості. Закони педагогіки творчості. Принципи педагогіки творчості.

Історико-філософський аспект дослідження проблеми творчості.

Основні напрями сучасних досліджень педагогіки творчості. Базові поняття педагогіки творчості: «творчість», «творча діяльність», «педагогічна творчість», «творча активність», «творчі здібності».

Тема 3. Концептуальні засади педагогічної творчості

Педагогічна творчість, її особливості (В. Кан-Калік, М. Нікандров). Ознаки творчої педагогічної діяльності та педагогічної креативності. Критерії творчої педагогічної діяльності.

Види, рівні (репродуктивний, раціоналізаторський, конструкторський, новаторський) і критерії творчої педагогічної діяльності педагога.

Основні психолого-педагогічні умови, що сприяють творчій педагогічній діяльності педагога.

Тема 4. Професійно-педагогічна майстерність та педагогічна творчість спеціального педагога

Соціальне значення майстерності педагога. Видатні мислителі минулого і сучасності про професію педагога, її особистісну спрямованість і творчий характер. Педагогічна майстерність як інтегративна властивість особистості педагога. Гуманізм, професіоналізм, особиста відповідальність, освіченість, потреба у самовдосконаленні, спрямованість на співробітництво з вихованцем як характеристики педагогічної майстерності. Сутність гуманістичної педагогічної позиції майбутнього спеціального педагога.

Поняття про професійну діяльність, її складові та рівні розвитку.

Професіограма спеціального педагога, її складові. Характеристика професійних якостей, функцій і типових задач діяльності спеціального педагога. Вимоги до особистості спеціального педагога.

Педагогічна майстерність як професійне володіння педагогічною діяльністю. Сутність педагогічної діяльності спеціального педагога, своєрідність мети, об'єкту, засобів і результатів педагогічної діяльності. Майстерність спеціального педагога як творчий процес, мистецтво умілого поєднання високо розвинутого мислення з чуйним ставленням до дітей з особливостями розвитку, висока особистісна, професійна культура навчання та виховання.

Структура педагогічної майстерності: гуманістична спрямованість; психолого-педагогічні знання і вміння; педагогічні здібності; індивідуальний стиль педагогічної діяльності; педагогічна техніка. Взаємозв'язок складових педагогічної майстерності.

Співвідношення педагогічної творчості і педагогічної майстерності.

Професійне вигорання: ознаки, причини, шляхи запобігання та подолання. Педагогічна творчість як один із шляхів подолання професійного вигорання.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 ПСИХОТЕХНІЧНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ СПЕЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Тема 1. Взаємозв'язок педагогічної і театральної педагогіки

Спорідненість театральної і педагогічної діяльності за змістом, метою та механізмом впливу. Спільні процесуальні характеристики акторської і педагогічної діяльності.

Складові педагогічного й акторського таланту: творчі здібності та творча воля. Роль особистісних якостей і природних задатків у розвитку таланту. Театральна педагогіка К. Станіславського в формуванні майстерності педагога. Артистичні вміння спеціального педагога як складова його педагогічної техніки.

Освітній процес як творчість спеціального педагога.

Тема 2. Техніка як основа педагогічної творчості спеціального педагога

Проблема педагогічної техніки у підготовці педагога, аналіз теоретичних засад і практичної реалізації у вітчизняній і зарубіжній педагогіці.

Педагогічна техніка як комплекс загальних педагогічних умінь. Залежність ефективності професійної діяльності спеціального педагога від рівня розвитку його педагогічної техніки. Складові педагогічної техніки: уміння управляти своєю поведінкою, уміння здійснювати педагогічний вплив на дітей.

Специфіка психолого-педагогічних якостей педагога, їх характеристика. Особливості педагогічного мислення. Розвиток педагогічної уваги. Специфіка педагогічної пам'яті. Творча уява педагога.

Поняття про педагогічну ситуацію та її роль у професійній діяльності педагога. Трансформація педагогічної ситуації у педагогічну задачу.

Тема 3. Єдність внутрішньої і зовнішньої культури педагога

Єдність внутрішньої і зовнішньої культури педагога (І. Зязюн). Роль зовнішнього вигляду педагога та його компоненти. Іміджування як засіб побудови власного образу, його закономірності.

Техніка мовлення, її складові та їх формування. Особливості та функції невербальної комунікації. Основні засоби невербального спілкування, їх роль в освітньому процесі інклюзивного закладу дошкільної освіти (групи) та закладу середньої освіти з інклюзивним та інтегрованим навчанням.

Внутрішня техніка педагога. Поняття про психотехніку, її складові. Способи і прийоми психічної саморегуляції поведінки педагога. Методика аутогенного тренування як способу психологічної саморегуляції. Тренінг саморегуляції у типових для діяльності спеціального педагога умовах.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ ЯК ПОКАЗНИК ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ СПЕЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Тема 1. Професійне спілкування спеціального педагога

Поняття про педагогічне спілкування, його функції та види. Педагогічне спілкування як взаємодія педагога і дитини. Роль інформаційної, інтерактивної та перцептивної функцій спілкування у професійній діяльності спеціального педагога. Умови ефективного педагогічного спілкування. Бар'єри у спілкуванні, їх діагностика і подолання.

Педагогічна деонтологія спеціального педагога.

Педагогічний такт як основа доцільного педагогічного спілкування. Техніка слухання, особливості нереклексивного і рефлексивного слухання.

Переконувальні та навіювальні впливи в процесі спілкування. Техніка переконування і навіювання.

Етапи педагогічного спілкування: 1) прогностичний; 2) комунікативна атака; 3) керування спілкуванням у ході педагогічного процесу; 4) аналіз спілкування і його моделювання у наступній діяльності (В. Кан-Калік).

Спілкування і взаємини педагога і дітей, їх типи: позитивно-стійкі, позитивно-пасивні, нестійкі, відкрито-негативні, пасивно-негативні (Я. Коломінський, Є. Панько).

Етичні вимоги до спілкування педагога з батьками дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Професійна відповідальність педагога за оптимізацію мікросоціального оточення дітей з порушеннями психофізичного розвитку.

Шляхи попередження та розв'язання конфліктних ситуацій у спілкуванні спеціального педагога з батьками.

Стилі педагогічного спілкування, майстерність педагога у їх використанні з метою виховання. Аналіз позицій педагога у педагогічному спілкуванні за інтерактивною методикою В. Петровського.

Тема 2. Творчість у реалізації психолого-педагогічних, фахово-методичних та спеціальних умінь спеціального педагога

Роль творчості та професіоналізму педагога у вихованні, навчанні та розвитку дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Гуманізація освітнього процесу спеціального закладу дошкільної освіти та або інклюзивного ЗДО (групи): організація освітнього розвивального середовища, орієнтація на розвиток особистості, врахування індивідуальних потреб вихованців, дослідження їхнього розвитку.

Майстерність спеціального педагога в організації життєдіяльності дітей з порушеннями психофізичного розвитку в умовах спеціальних закладів освіти і сім'ї.

Сучасні форми організації ігрової діяльності, педагогічні прийоми керівництва її розвитком. Робота над збагаченням ігрового досвіду дитини та виховання творчих здібностей дітей з порушеннями розвитку.

Організація навчальної діяльності на основі інтересів та рівня розвитку і практичного досвіду вихованців на засадах педагогіки співробітництва.

Творчість педагога у розвитку трудової діяльності дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Створення умов для успішної художньо-творчої і самостійної діяльності дітей.

Майстерність педагога у індивідуальному впливі на дітей. Специфіка роботи з негативізмами дитячої поведінки. Творчий підхід до дітей, які вимагають особливої уваги.

Модель діяльності сучасного спеціального педагога.

Тема 3. Роль і місце інформальної освіти у розвитку творчості спеціального педагога

Інформальна освіта спеціального педагога. Роль інформальної освіти у розвитку педагогічної творчості спеціального педагога.

Самовиховання як свідомо, цілеспрямована зміна особистості, внутрішня рушійна сила її вдосконалення. Мета, засоби і технологія самовиховання.

Самопізнання – основа і необхідна умова самовиховання, його мета і зміст. Взаємозв'язок результатів самопізнання і самовиховання. Механізми самовиховання. Індивідуалізація програм самовиховання та засобів їх реалізації.

Визначення основних напрямів самовиховання. Розробка програм самовиховання з метою розвитку педагогічної творчості.

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва дисципліни	Педагогічна творчість
Загальна кількість кредитів та кількість годин для вивчення дисципліни	3 кредити/ 90 годин
Вид підсумкового контролю	Залік
Викладач	Кандидат педагогічних наук, доцент, доцент Козлюк Ольга Андріївна
Профайл викладача на сайті кафедри, в соцмережі	https://doshkilnardgu.webnode.com.ua/vikladatskij-sklad/kozlyuk-o-a/ https://www.facebook.com/profile.php?id=100001115936548
E-mail викладача:	olha.kozliuk@rshu.edu.ua
Посилання на освітній контент дисципліни в CMS Moodle (за наявності) або на іншому ресурсі	https://do.rshu.edu.ua/course/view.php?id=365
Консультації	Очні консультації – 2 години на тиждень (понеділок) Он-лайн консультації – 2 години на тиждень (за попередньою домовленістю з викладачем курсу)

Анотація дисципліни

Педагогічна творчість – один з важливих компонентів підготовки сучасного педагога. Педагогічна творчість лежить в основі побудови процесу педагогічної взаємодії, гуманізації і демократизації навчання, уміння проектувати й організовувати систему педагогічного впливу на колектив та особистість, установлювати педагогічно доцільні стосунки з усіма учасниками освітнього процесу, вирішувати конфлікти та педагогічні задачі. Педагогічна творчість сприяє запобіганню професійного вигорання, допомагає моделювати технології педагогічної взаємодії в системі «педагог-дитина».

Педагогічна творчість у поєднанні з фаховою компетентністю, психолого-педагогічними знаннями, уміннями та навичками мають забезпечити високий рівень професійної, організаційної, методичної та корекційної діяльності спеціального педагога. Назване зумовлює актуальність викладання дисципліни «Педагогічна творчість» для фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань 01 «Освіта/педагогіка», спеціальності – 016 Спеціальна освіта.

Опанування знаннями з курсу реалізується за допомогою основних організаційних форм навчання: лекцій, практичних (семінарських) занять, консультацій, самостійної роботи тощо. Остання займає провідне місце в системі освітнього процесу та передбачає аналіз конкретних ситуацій, виконання творчих завдань, написання творів тощо.

Силабус упорядковано із застосуванням сучасних педагогічних принципів організації освітнього процесу у закладі вищої освіти.

Навчальна дисципліна «Педагогічна творчість» належить до обов'язкових компонентів циклу професійної підготовки.

Опис навчальної дисципліни

ОП05 Педагогічна творчість

кафедра педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Поніманської Т. І.

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка	Обов'язкова	
Модулів – 2	Спеціальність: 016 Спеціальна освіта. (Логопедія)	Рік підготовки	
Змістових модулів – 3		3-й	3-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання: <i>виготовлення дидактичного матеріалу</i>		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		6-й	6-7-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,5 год. самостійної роботи студента – 4 год.	Освітній рівень: бакалавр	Лекції	
		20 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		16 год.	4 год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		54 год.	80 год.
		Індивідуальні завдання:	
8 год.			
Вид контролю:			
залік			

Передумови

Ефективність засвоєння змісту дисципліни «Педагогічна творчість» значно підвищиться, якщо здобувач вищої освіти попередньо опанував матеріалом таких дисциплін як: психологія, педагогіка, Вступ до спеціальності «Корекційна освіта» і педагогічна деонтологія, Риторика, культура мовлення корекційного педагога, спецпедагогіка з історією, історія педагогіки, філософія, спеціальна дошкільна педагогіка.

Мета і завдання дисципліни

1. Метою викладання дисципліни є: удосконалення теоретичної та практичної підготовки педагогів щодо розуміння законів та закономірностей педагогіки творчості як галузі педагогічного знання про творчий розвиток особистості, створення сприятливих умов для її творчої самореалізації та творчого самовираження, розкриття творчого потенціалу спеціального педагога.

2. Основними завданнями вивчення дисципліни є: опанування знаннями про основні напрями досліджень проблеми творчості, предмет, завдання та науковий тезаурус педагогіки творчості; удосконалення розуміння майбутніми спеціальними педагогами сутності професійної діяльності, її гуманістичної спрямованості і творчого характеру; формування знання про педагогічну творчість педагогів-новаторів минулого і сучасності, навчання

аналізу риси творчого почерку педагогів-новаторів; розвиток педагогічної техніку як складової педагогічної творчості педагога; формування індивідуального стилю творчої професійної діяльності; розвиток мотивів творчої професійної діяльності, творчих здібностей; удосконалення вміння педагогічного спілкування; виховання прагнення професійного самовдосконалення.

3. Компетентності, формуванню яких сприяє дисципліна:

інтегральна:

здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у галузі спеціальної та інклюзивної освіти або у процесі професійної діяльності (корекційній навчально-виховній, навчально-реабілітаційній), що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

загальні:

ЗК-2. Здатність дотримуватися моральних, культурних, наукових цінностей.

ЗК-3. Здатність до етичного, толерантного ставлення і розуміння мультикультурності та різноманітності, індивідуальних особливостей.

ЗК-6. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт, застосовувати отримані знання в практичних ситуаціях.

ЗК-7. Здатність організовувати гуманістичну міжособистісну взаємодію.

ЗК-12. Здатність генерувати нові педагогічні ідеї (творчість).

фахові:

ФК-2. Здатність до аналізу і застосування провідних вітчизняних та зарубіжних теорій, концепцій, вчень в галузі спеціальної та інклюзивної освіти.

ФК-11. Здатність дотримуватися принципів гуманістичної суб'єкт-суб'єктної взаємодії у фаховій діяльності.

ФК-14. Здатність до ефективної взаємодії з дітьми з особливими освітніми потребами, їхніми сім'ями на принципах паритетного ставлення.

ФК-15. Здатність до взаємодії з громадськістю з метою формування толерантного ставлення та поваги до дітей з особливими освітніми потребами, розвитку рефлексії і попередження та протидії булінгу.

ФК-16. Здатність відстоювати власні корекційно-педагогічні переконання, дотримуватись їх у житті та професійній діяльності, мати власну педагогічну позицію.

ФК-17. Здатність до самоосвіти, саморозвитку, постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, перетворення набуття освіти в процес, який триває впродовж усього життя людини.

Очікувані результати навчання

Програмні результати навчання (ПРН)

ПРН-13. Здійснювати освітньо-корекційну допомогу відповідно до потреб та можливостей дитини з особливими освітніми потребами.

ПРН-14. Використовувати різноманітні методи та форми виховної роботи, адаптації та соціалізації дітей з особливими освітніми потребами.

ПРН-15. Вміти здійснювати комплексний педагогічний, психологічний та соціальний супровід дітей з особливими освітніми потребами в різних типах закладів.

ПРН-19. Дотримуватися принципів гуманістичної суб'єкт-суб'єктної взаємодії, моральних, культурних, наукових цінностей у фаховій діяльності.

ПРН-20. Вміти знаходити, опрацьовувати потрібну освітню інформацію та застосовувати її в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами та їхніми батьками.

ПРН-21. Реалізовувати прагнення до самоосвіти, саморозвитку, постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, перетворення набуття освіти в процес, який триває впродовж усього життя людини.

ПРН-22. Здійснювати взаємодію з громадськістю з метою формування толерантного ставлення та поваги до дітей з особливими освітніми потребами, розвитку рефлексії і попередження та протидії булінгу.

У результаті вивчення дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

Знати:

- фундаментальні науки в обсязі, необхідному для освоєння професійних дисциплін;
- сучасні методики і освітні технології для забезпечення якості оволодіння навчальними досягненнями;
- сучасні теоретичні основи предметної спеціалізації;
- сучасні методи діагностики психічного і фізичного розвитку дитини дошкільного і шкільного віку;
- педагогічну творчість педагогів-новаторів минулого і сучасності;
- шляхи аналізу явища педагогічного новаторства і майстерності;
- способи прогнозування педагогічної діяльності;
- складові педагогічної техніки;
- педагогічні технології творчого розвитку особистості;
- особливості професійної діяльності спеціального педагога у роботі з сім'ями, що виховують дітей з особливими потребами;
- моделі педагогічного спілкування;
- сутність педагогічних здібностей та їхній розвиток;
- шляхи професійного самовдосконалення.

Вміти:

- організовувати і проводити психолого-педагогічне вивчення дітей з особливостями психофізичного розвитку;
- вирішувати питання, пов'язані з комплектуванням та організацією діяльності спеціальних освітніх закладів, здійснювати спостереження за дітьми з порушеннями мовлення, інтелекту, зору, слуху, опорно-рухових функцій і проводити з ними навчальну, корекційно-педагогічну роботу на основі диференційованого та індивідуального підходів;
- здійснювати спостереження за дітьми з порушеннями психофізичного розвитку, планувати та проводити з ними корекційно-розвивальну роботу на основі диференційованого та індивідуального підходу;
- сприяти соціальній адаптації дітей з порушеннями психофізичного розвитку; готувати їх до суспільної та виробничої діяльності;
- організовувати колектив дітей з порушеннями психофізичного розвитку та інтегрованого колективу;
- здійснювати педагогічний супровід дітей з особливостями психофізичного розвитку в ролі асистента вчителя інклюзивного класу чи вихователя інклюзивної групи ЗДО;
- використовувати різноманітні методи та форми виховної роботи, прогресивні прийоми керівництва навчальною, трудовою та суспільною діяльністю учнів;
- співпрацювати з батьками дітей, особами, які їх замінюють, спеціалістами інших галузей (медиками, психологами, вчителями, вихователями);
- систематично підвищувати свою професійну компетентність;
- застосовувати найновіші досягнення в спеціальній освіті, здійснювати науково-дослідницьку та методичну діяльність;
- застосовувати методи діагностування досягнень учнів, здійснювати педагогічний супровід процесів соціалізації та професійного самовизначення учнів, підготовки їх до свідомого вибору життєвого шляху;
- аналізувати явища педагогічної творчості, майстерності і новаторства; педагогічні ситуації;
- застосовувати технології творчого розвитку особистості;
- використовувати професійні знання у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами та їхніми батьками.

Дидактична карта дисципліни

Тема заняття, кількість годин	Форма діяльності	Методи навчання і оцінювання	Оцінювання аудиторної роботи	Завдання самостійної і домашньої роботи, години	Література, інформаційні ресурси	Оцінювання самостійної домашньої роботи	Термін виконання самостійної роботи
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади педагогічної творчості							
Тема 1. Становлення і розвиток педагогіки творчості – 2 год.	Лекція	МН1, МН3	1 бал	1. Підібрати і виписати 5–6 думок, цитат відомих педагогів про значення творчості у розв’язанні виховних завдань. Проаналізувати їх – 2 год. (МО7) 2. Скласти 4 синквейни відповідно до історичних етапів шляху розвитку педагогічної творчості – 1 год. (МО7).	15,19, 20, 22-24, 31,32	5 балів	До проведення наступного практичного заняття
	Семінар	МН1, МН2, МН4, МН6, МО2, МО4, МО7, МО9	5 балів				
Тема 2. Методологічні засади педагогічної творчості – 2 год.	Лекція	МН1, МН3,	1 бал	1. Порівняти 5 наукових визначень поняття «творчості» (оформити у вигляді таблиці) та запропонувати власне – 2 год. (МО7). 2. Перерахувати основні ознаки творчої педагогічної діяльності – 1 год. (МО7) 3. Виконати вправу “Моє бачення творчого педагога” – 1 год. (МО7). 4. Заповнити анкету твір – 1 год. (МО6)	15,19, 20, 22-24, 31,32	5 балів	До проведення наступного практичного заняття
Тема 3. Концептуальні засади педагогічної творчості – 2 год.	Лекція	МН1, МН3	1 бал	1. Підготувати реферат на одну з запропонованих тем: 1). Розвиток педагогічної творчості. 2) Творчість та майстерність. 3). Педагогіка творчості – галузь педагогіки 4). Розвиток творчої особистості майбутнього спеціального педагога. 5). Педагогічна творчість як складова професійної компетентності спеціального педагога – 4 год. (МО6).	15, 19, 20, 22, 23, 24, 31, 32	5 балів	До проведення наступного практичного заняття
	Семінар	МН2, МН4, МН6, МО2, МО4, МО6, МО7	5 балів				
Тема 4. Професійно-педагогічна майстерність та педагогічна творчість – 2 год.	Лекція	МН1, МН3, МН5	1 бал	1. Написати твір-роздум “Я і моя майбутня професія” – 2 год. (МО6) 2. Скласти професіограму спеціального педагога. Здійснити самоаналіз власної відповідності	1, 2, 6, 15, 17, 19, 22, 28, 31, 32	5 балів	До проведення наступного практичного

Педагогічна майстерність і творчість спеціального педагога – 2 год.	Практикум	МН2, МН4, МН6, МО2, МО4, МО6, МО7	5 балів	запропонованій професіограмі – 2 год. (МО7) 3. Назвати ознаки професійного вигорання та як його запобігти спеціальному педагогу. Запропонувати власні шляхи запобігання – 2 год. (МО7)			заняття
Змістовий модульний контроль	Оцінювання програмних результатів навчання	МО4	10 балів	–	–	–	Не більше 7 днів завершення після проведення модульного контролю
Змістовий модуль 2. Психотехнічні основи педагогічної творчості спеціального педагога							
Тема 1. Взаємозв'язок педагогічної і театральної педагогіки – 2 год.	Лекція	МН1, МН3, МН5	1 бал	1. Зробити порівняльний аналіз професії педагога і актора з метою знаходження спільних і відмінних рис – 1 год. (МО7) 2. Написати міні-твір “Педагог як актор” на основі спостереження за діяльністю спеціального педагога – 1 год. (МО6). 3. Підібрати серію вправ, змістом яких є розвиток умінь виражати емоційний стан з допомогою невербальних засобів. Підготуватись до їх тренінгу в аудиторії – 1 год. (МО7). 4. Скласти таблицю видів театру, які можуть бути використані в роботі логопеда та визначити їхню специфіку – 1 год. (МО7). 5. Виготовити іграшки для пальчикового театру – 2 год. (МО7). 6. Підготувати сценарій лялькової вистави. Виготовити декорації і ляльки для показу лялькової вистави з урахуванням основних законів лялькового театру і особливостей дітей (вікова група за вибором) – 4 год. (МО5).	1, 8, 10, 21, 26, 31	5 балів	До проведення наступного практичного заняття
Елементи акторської майстерності в роботі спеціального педагога – 2 год.	Практикум	МН2, МН3, МН4, МН6, МН7 МО4, МО5 МО6, МО7	5 балів				
Тема 2. Техніка як основа педагогічної творчості спеціального педагога – 2 год.	Лекція	МН1, МН3	1 бал	1. Підібрати та виписати вправи, змістом яких є корекція ходи, поз, жестів, окремих фрагментів діяльності спеціального педагога. Підготуватись до їх проведення в аудиторії – 2 год. (МО7).	1, 9, 13, 19	5 балів	До проведення наступного практичного

Розвиток педагогічної техніки спеціального педагога – 2 год.	Практикум	МН2, МН4, МН6 МО2, МО4, МО5, МО7	5 балів	2. Описати 3-4 педагогічні ситуації, які можуть виникнути між дітьми або між педагогом і дитиною з особливими освітніми потребами. На основі їхнього аналізу визначте педагогічні задачі. Підготуватись до моделювання педагогічних ситуацій в аудиторії – 2 год. (МО7). 3. Підібрати і виписати вправи на розвиток пам'яті, уваги і уяви педагога. Підготуйте необхідний матеріал. Підготуватись до їх проведення в аудиторії – 2 год. (МО7).			заняття
Тема 3. Єдність внутрішньої і зовнішньої культури педагога – 2 год.	Лекція	МН1, МН3	1 бал	1. Назвати складові іміджу педагога. Підготувати фоторекомендації “Як повинен виглядати стильний педагог” або зробити зарисовки образу педагога – 2 год. (МО8)	1, 9, 19, 31	5 балів	До наступного практичного заняття
Змістовий модульний контроль	Оцінювання програмних результатів навчання	МО2, МО4	10 балів	–	–	–	Не більше 3 днів після завершення змістового модуля
Змістовий модуль 3. ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧИСТЬ ЯК ПОКАЗНИК ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ СПЕЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА							
Тема 1. Педагогічне спілкування у професійній діяльності спеціального педагога – 2 год.	Лекція	МН1, МН3	1 бал	1. Скласти таблицю стилів педагогічного спілкування. Дати їхню коротку характеристику – 1 год. (МО7).	1, 2, 5, 12, 16, 18, 27, 31, 32	5 балів	До проведення наступного практичного заняття
Професійно-педагогічне спілкування спеціального педагога – 2 год.	Практикум	МН2, МН3, МН4, МН6, МО2, МО4, МО7	5 балів	2. За допомогою психодіагностичних методик визначити власний стиль педагогічного спілкування та рівень розвитку комунікативних здібностей (вказати методи, за якими здійснювалась діагностика та отриманий результат) – 1 год. (МО7). 3. Розробити пам'ятку основних заповідей спілкування педагога з дітьми з особливими освітніми потребами – 1 год. (МО7). 4. Скласти перелік порад стосовно невербальної комунікації – 1 год. (МО7). 5. Підготувати інформацію (історію з вашого життя чи життя оточуючих, статтю з медіа джерел, сюжет з художньої літератури чи кінофільму) про ставлення до осіб з інвалідністю. Чому, на Вашу думку, люди та			

				к поводяться? Якими були наслідки такої поведінки – 2 год. (МО7).			
Тема 2. Творчість у реалізації психолого-педагогічних, фахово-методичних та спеціальних умінь спеціального педагога – 2 год. Творчість та майстерність спеціального педагога в організації освітнього процесу – 2 год.	Лекція	МН1, МН3	1 бал	1. Підготувати план створення ресурсної кімнати в ЗДО (ЗСО) для дітей з особливими освітніми потребами та зобразити це схематично. Підготуватись до його презентації – 2 год. (МО8). 2. Підготувати план-конспект заняття (або гри, або трудову діяльність дітей) з використанням нетрадиційних методів корекційної роботи та бути готовому до його проведення – 2 год. (МО7). 3. Навести приклади вправ для зняття втоми під час заняття чи уроку – 1 год. (МО7). 4. Скласти перелік правил комунікації з батьками дітей з особливими освітніми потребами – 1 год. (МО7).	3-5, 7, 23, 25, 29, 30, 33	5 балів	До проведення наступного практичного заняття
	Практикум	МН2, МН4, МН6 МО2, МО4, МО6, МО7	5 балів				
Тема 3. Роль і місце інформальної освіти у розвитку творчості спеціального педагога – 2 год. Шляхи професійного самовиховання спеціального педагога – 2 год.	Лекція	МН1, МН3	1 бал	1. Написати самохарактеристику за планом: мета життя; характеристика інтелекту; життєвий досвід; позитивні і негативні риси; готовність до педагогічної діяльності – 1 год. (МО7). 2. Написати твір-роздум на тему: «Що в моєму характері допоможе мені і що може завадити стати хорошим спеціальним педагогом?» – 1 год. (МО6). 3. Скласти програму самовиховання – 2 год. (МО7). 4. Продумати і запропонувати варіанти можливого використання у професійному самовдосконаленні вихователя засобів керування психологічним станом (музикотерапія, бібліотерапія, працетерапія, імітаційна гра, аутогенне тренування) – 2 год. (МО9).	1, 11, 32	5 балів	До проведення наступного практичного заняття
	Практикум	МН2, МН3, МН4, МН6 МО4, МО6	5 балів				
Змістовий модульний контроль	Оцінювання програмних результатів навчання	МО4	10 балів	–	–	–	Не більше 3 днів після завершення змістового модуля
Підсумковий контроль	тестування	МО7, МО9, МО10	10 балів	Виконання ІНДЗ: 1. Виготовити м'яку розвивальну книгу для дітей (тематика, вік за вибором). 2. Розробити серію дидактичних ігор на липучках	Захист ІНДЗ	20 балів	Не більше 7 днів після завершення аудиторного

				<p>(тематика на вибір) чи лепбук, які можна використати у роботі з дітьми з ООП. Підготувати методичні рекомендації з їх використання.</p> <p>3. Зробити добірку мультфільмів, що сприяють вихованню толерантного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами.</p> <p>4. Написати конспект заняття для дітей дошкільного віку з виховання толерантного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами.</p> <p>5. Підготувати дидактичний посібник для сенсорної кімнати.</p>			навчання
--	--	--	--	---	--	--	----------

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

МН1 – словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);

МН2 – практичний метод (практичні заняття);

МН3 – наочний метод (метод ілюстрацій і метод демонстрацій);

МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату);

МН5 – відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);

МН6 – самостійна робота (розв'язання завдань);

МН7 – індивідуальна науково-дослідна робота.

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

МО2 – усне або письмове опитування;

МО4 – тестування;

МО5 – командні проєкти;

МО6 – реферати, есе;

МО7 – презентації результатів виконаних завдань та досліджень;

МО9 – захист практичних робіт;

МО10 – залік.

Технічне й програмне забезпечення /обладнання

Ноутбук, персональний комп'ютер, мобільний пристрій (телефон, планшет) з підключенням до Інтернет, проєктор для комунікації та опитувань, виконання домашніх завдань, виконання завдань самостійної роботи, проходження тестування (поточний, модульний, підсумковий контроль); програмне забезпечення для роботи з освітнім контентом дисципліни та виконання передбачених видів освітньої діяльності.

Політика дисципліни

Організація вивчення дисципліни відбувається відповідно до Положення про організацію освітнього процесу у РДГУ, Положення про академічну доброчесність, Положення про оцінювання знань і умінь здобувачів вищої освіти, Положення про внутрішнє забезпечення якості освіти.

Політика щодо дедлайнів та перескладання: роботи, що здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів). Перескладання модулів відбувається за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

На заняттях **забороняється** використання мобільних пристроїв, виключенням є користування ними лише під час підготовки практичних завдань під час заняття.

Політика щодо відвідування: відвідування усіх видів занять є обов'язковим компонентом оцінювання. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в онлайн форматі за погодженням із керівником курсу.

Політика доброчесності

Прослуховуючи цей курс, Ви погодились виконувати положення принципів академічної доброчесності:

- складати всі проміжні та підсумкові завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб;
- надавати для оцінювання лише результати власної роботи;
- не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити ваші результати чи погіршити/покращити результати інших здобувачів;
- не списувати під час виконання тестових завдань та написання контрольних робіт (в т.ч. із використанням мобільних девайсів).

У разі виявлення плагіату в будь-яких видах робіт, Ви отримаєте незадовільну оцінку і повинні будете повторно виконати завдання, які передбачені у силабусі.

Система оцінювання та вимоги

Види контролю: поточний, модульний, підсумковий.

Методи контролю: спостереження за навчальною діяльністю здобувачів вищої освіти, усне опитування, письмовий контроль, тестовий контроль.

Форма контролю: залік.

Відвідування лекційних занять оцінюється в 1 бал. Якщо здобувач відвідав усі лекційні заняття, він додатково отримає 2 бали заохочення (**Загальна сума балів – $10 \cdot 1 = 10(+2)$**).

Участь у практичних семінарських заняттях, виконання завдань до практичного заняття – **5 балів (Загальна сума балів – $8 \cdot 5 = 40$)**.

Виконання завдань самостійної роботи – 5 балів за кожну тему (**Загальна сума балів – $10 \cdot 5 = 50$**).

Змістовий модульний контроль 10 балів (**Загальна сума балів – $3 \cdot 10 = 30$**).

ІНДЗ – 20 балів

Підсумкове тестування – 10 балів

Додаткові бали: здобувач може отримати за виявлену творчість і особливу активність у різних видах діяльності - **не більше 5 балів**;

Додаткові 10 балів можуть бути нараховані за результатами інформальної освіти (участь у вебінарі, майстер-класі, семінарі-практикумі, конференції тощо), що пов'язані з тематикою дисципліни. Або ці бали можуть бути зараховані участі у практичному занятті та виконання завдань для самостійної роботи за конкретною темою, якщо зміст певної форми здобуття інформальної освіти відповідає її змісту. Підтвердженням здобуття інформальної освіти є сертифікат, свідоцтво тощо.

Критерії оцінювання результатів навчання

Суми балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ЄКТС	Значення оцінки ЄКТС	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою	
					екзамен	залік
90-100	A	відмінно	здобувач вищої освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить і опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні здібності	Високий (творчий)	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	здобувач вищої освіти вільно володіє теоретичним матеріалом, застосовує його на практиці, вільно розв'язує справи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна	Достатній (конструктивно-варіативний)	добре	
74-81	C	добре	здобувач вищої освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, загалом самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, з-поміж яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок			
64-73	D	задовільно	здобувач вищої освіти відтворює значну частину			

			теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, за допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, з-поміж яких є значна кількість суттєвих	Середній (репродуктивний)	задовільно	зараховано
60-63	E	задовільно	здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні			
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю	здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу	Низький (рецептивно-продуктивний)	незадовільно	не зараховано
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів			

Підсумкова (загальна) оцінка з навчальної дисципліни є сумою рейтингових оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювані форми навчальної діяльності: поточне та підсумкове оцінювання рівня засвоєння теоретичного матеріалу під час аудиторних занять та самостійної роботи (модульний контроль); оцінка (бали) за практичну діяльність; оцінка за ІНДЗ. Залік виставляється за результатами поточного модульного контролю, проводиться на завершення вивчення навчальної дисципліни.

Розподіл балів, що отримують здобувачі

Поточне тестування та самостійна робота										Підсумковий контроль	Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2			Змістовий модуль 3			ІНДЗ	
T1	T2	T3	T4	T1	T2	T3	T1	T2	T3		
11	6	11	11	11	11	6	11	11	11	20	160 (175) (100)
Модульний контроль – 10				Модульний контроль – 10			Модульний контроль – 10			Підсумкове тестування – 10	

Кофіцієнт перерахунку $160(175):100=1,6 (1,75)$

Питання до підготовки до підсумкового контролю (заліку)

1. Поняття педагогічної творчості. Педагогіка творчості як галузь педагогічної науки, об'єкт вивчення, завдання.
2. Історичний розвиток педагогічної творчості.
3. Фактори, що зумовлюють зміни у професійній діяльності спеціального педагога.
4. Педагогічна творчість спеціального педагога.

5. Основні поняття: творчість, творча діяльність, педагогічна творчість, творча педагогічна діяльність.
6. Рівні творчої педагогічної діяльності (репродуктивний, раціоналізаторський, конструкторський, новаторський).
7. Критерії творчої педагогічної діяльності (бачення нової проблеми у зовнішнє знайомій ситуації, знаходження варіантних шляхів її вирішення; застосування науково–доказового вибору дій у конкретній педагогічній ситуації; проведення систематичного самоаналізу професійної діяльності, науково-дослідницької роботи з творчого узагальнення власного досвіду та досвіду колег; володіння формами і методами управління творчою навчальною діяльністю дітей з метою розвитку їх творчих можливостей; реалізація на практиці принципів педагогіки співробітництва; прояв гнучкості при виборі оптимального управлінського рішення у нестандартних (можливо, конфліктних) ситуаціях; оригінальне проектування / конструювання НПВ).
8. Закони педагогіки творчості (педагогічної розвивальної взаємодії, фасилітаційного режиму педагогічного впливу, взаємозумовленості розвитку суб'єктів педагогічного процесу, неперервної творчої реалізації та самореалізації особистості).
9. Принципи педагогіки творчості (взаємозумовленості освіти і творчого розвитку особистості, самоорганізації, узгодження розвитку учнів з власними тенденціями розвитку).
10. Принципи педагогічної творчості (діагностики, оптимізації, взаємозалежності, фасилітації, креативності, доповнення, варіантності, самоорганізації).
11. Педагогічна цілеспрямованість і зовнішня культура педагога.
12. Шляхи формування педагогічної майстерності.
13. Поняття про педагогічну техніку.
14. Елементи акторської майстерності у роботі педагога.
15. Самовиховання – шлях формування професійної майстерності.
16. Складові педагогічної майстерності.
17. Поняття про педагогічну майстерність.
18. Розвиток педагогічної уяви.
19. Особливості педагогічної діяльності.
20. Педагогічне мислення, його розвиток.
21. Педагогічна емпатія: психолого-педагогічна характеристика.
22. Поняття про педагогічну рефлексію.
23. Педагогічні здібності та їх розвиток.
24. Педагогічний такт та його розвиток.
25. Навіювання як метод педагогічного впливу.
26. Переконавання як метод педагогічного впливу.
27. Стилї педагогічного спілкування.
28. Складові педагогічної техніки.
29. Майстерність педагога в управлінні собою. Основи техніки саморегуляції.
30. Доведіть значення педагогічної творчості.
31. Запропонуйте 3 ситуації педагогічного спілкування і дайте їх кваліфікаційний аналіз.
32. Що таке педагогічна уява? Розвиток педагогічної уяви.
33. Що таке «гуманістичне виховання»? Обґрунтуйте відповідь.
34. Охарактеризуйте приклад з Вашої педпрактики про особистісне спілкування педагога.
35. Проаналізуйте педагогічну ситуацію, що характеризує педагогіку співробітництва.
36. Складіть план професійного самовдосконалення.
37. Складіть план розвитку творчості на тиждень.
38. Складіть програму особистісного саморозвитку.
39. Складіть план професійного самовдосконалення.
40. Що таке педагогічна увага? Розвиток педагогічної уваги.

Рекомендована література та інформаційні ресурси

Основна

1. Загородня Л.П., Титаренко С.А. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу : навчальний посібник. Суми, 2010.
2. Колишкін О.В. Корекційна освіта. Вступ до спеціальності: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. Суми : Університет. кн., 2020.
3. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання: наук.-метод. посіб. Київ: Наук. світ, 2010. 196 с.
4. Липа В.А. Психологические основы педагогической коррекции. Донецк: Лебедь, 2000.
5. Миронова С.П. Підготовка вчителів до корекційної роботи в системі освіти дітей з вадами інтелекту: Монографія. Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2007. 304 с.
6. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка. Київ, 2018.
7. Синьов В.М., Коберник Г.М. Основи дефектології: навч. посібник. Київ: Вища шк., 1994. 143 с.

Допоміжна

8. Абрамян В. Ц. Театральна педагогіка. Київ, 1996.
9. Браун Л. Имидж – путь к успеху. Санкт-Петербург, 2000.
10. Булатова О.С. Педагогический артистизм. Москва, 2001.
11. Вайніленко Т.В. Основи професійного самовдосконалення педагога: методичні рекомендації. Київ, 2005.
12. Воспитателю о личностном общении (психология общения) / В. А. Петровский, А. М. Виноградова, Л. М. Кларина. Москва, 1992.
13. Гавриш Н.В., Желанова В.В. Навчання педагогів аналізувати педагогічні ситуації в контексті коучингового підходу. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2009. №11. С. 23–32.
14. Зинченко-Евстегнеева Т.Д., Нисневич Л.А. Как помочь «особому» ребенку: книга для педагогов и родителей. Санкт-Петербург, 1998. 96 с.
15. Кан-Калик В. А., Никандров Н.Д. Педагогическое творчество. Москва, 1990.
16. Кан-Калик В. А. Учителю о педагогическом общении. Москва, 1987.
17. Кваліфікаційні характеристики вчителя, вихователя школи-інтернату, вчителя-дефектолога / С.І.Болтівець, В.І.Луговий, А.С.Міненко, О.О.Нікітенко. Київ, 1994. 28с.
18. Колишкін О.В. Педагогічна деонтологія вчителя-дефектолога. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 4 (38). С. 429-437.
19. Пихтіна Н.П. Педагогічна творчість: Навчальний посібник. Ніжин: Вид-во НДУ імені Миколи Гоголя, 2012. 175 с.
20. Роджерс Н. Творчество как усиление себя. *Вопросы психологии*. 1990. № 9. С. 164-168.
21. Сиротич Н.Б. Вихователь – людина двох професій: педагог та актор. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2009. № 12. С. 50–56.
22. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості вчителя: Навчальний посібник. Київ: ІСДОУ, 1994. 112 с.
23. Сисоєва С.О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості: Монографія. Київ: Поліграфкнига, 1996. 405 с.
24. Сисоєва С.О. Педагогічна творчість: Монографія. Харків, Київ: Книжкове видавн. «Каравела», 1998. 150 с.
25. Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю з функціональними обмеженнями. Навчально-методичний посібник для соціальних працівників і соціальних педагогів / За ред. проф. А.Й. Капської. Київ: ДЦССМ, 2003. 168 с.
26. Станиславский К. С. Работа актёра над собой. Москва, 1956.
27. Хоружа Л.Л. Педагогічна деонтологія: навч.-метод. посібник. Київ: КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2008. 96с.
28. Федорова Н.В. Сутність гуманістичної педагогічної позиції майбутнього логопеда. *Інноватика у вихованні: зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т ; [упоряд.:*

О. Б. Петренко, Т. С. Ціпан ; редкол.: О. Б. Петренко, Т. С. Ціпан, Н. М. Гринькова та ін.]. – Рівне : [РДГУ], 2018. Вип. 7 : Т. 1. С. 285-294.

Інформаційні ресурси

29. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej> – програми розвитку дітей з порушеннями психофізичного розвитку.
30. <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya> – інклюзивне навчання.
31. <http://logoclub.com.ua> – логопедичний сайт, де зібрані методичні поради, практичні рекомендації та весь комплекс необхідних матеріалів для розвитку мовлення дітей, попередження та подолання мовленневих порушень, а також підвищення результативності корекційно-розвивальної роботи.
32. <http://www.uasp.org.ua> – українська асоціація корекційних педагогів.
33. <http://iod.gov.ua/events.php> – Інститут обдарованої дитини НАПН України

ПРАКТИКУМ

Методичні вказівки

з підготовки до семінарських, практичних занять та виконання завдань для самостійної роботи

1. Готуючись до заняття, слід ознайомитись з темою, планом заняття, рекомендованою літературою, виконати письмові завдання.
2. Розпочинати вивчення теми слід із опрацювання матеріалу за основною літературою.
3. Далі опрацювати теоретичний матеріал з інших джерел (допоміжної літератури, інформаційних ресурсів, статей).
4. Завершити вивчення теми виконанням творчих письмових завдань чи розв'язанням педагогічних задач та ситуацій.
5. Всі завдання є обов'язковими до виконання.
6. Практикум, де виконуються завдання до семінарських і практичних робіт та завдання для самостійної роботи, повинен бути охайним і естетично оформленим.

ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ІЗ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 СУТНІСТЬ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА

Заняття 1. Історія розвитку педагогічної творчості

Форма роботи: семінарське заняття

План

1. Зародження педагогіки творчості.
2. Гуманістична педагогіка Відродження та Просвітництва.
3. Розвиток особистісно орієнтованої педагогіки.
4. Педагогічні концепції ХХ–ХХІ століття.

Список рекомендованої літератури

1. Горальський А. Теорія творчості. Львів:каменярь, 2002.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав, 2015.
3. Коменский Я. А., Дж. Локк, Ж.Ж.Руссо, Й.-Г.Песталоцци Педагогическое наследие / Я. А. Коменский, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо, И. Г. Песталоцци; Сост. В. М. Кларин, А. Н. Джуринский. М.: Педагогика, 1987. 413 с.
4. Левківський М. В. Історія педагогіки. Вид. 2–е, доповнене. Підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 376 с.
5. Педагогічні ідеї Г.С.Сковороди: зб.статей / За ред. О.Г.Дзевєріна. Київ: Вища шк., 1972. 246с.
6. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: Підручник. Київ: Міленіум, 2006. 346 с.
7. Сисоєва С. О., Соколова І.В. Нариси з історії розвитку педагогічної думки. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 308 с.
8. Сухомлинский В. А. Избранные педагогические сочинения. В 3 т. М.: Педагогика, 1981. Т.3. 640с.
9. Українська педагогіка в персоналіях: У 2 кн. Кн. 1: навч. посібник / За ред. О.В. Сухомлинської. Київ: Либідь, 2005. 624 с.
10. Українська педагогіка в персоналіях: У 2 кн. Кн. 2: Навч. посібник / За ред. О. В. Сухомлинської. Київ: Либідь, 2005. 552 с.
11. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори: В 2 т. / Ред. кол.: В. Н. Столетов (гол.) та ін. – Київ: Рад. шк., 1983. Т. 1. 488 с.

Завдання для самостійної роботи

Понятійний блок

Дайте визначення понять:

Гуманістична педагогіка _____

_____

Пансофізм _____

_____

Принцип природовідповідності _____

_____

_____

Практичний блок

1. Випишіть 5–6 думок, цитат відомих педагогів про значення творчості у розв’язанні виховних завдань.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

2. Складіть 4 сінквейни відповідно до історичних етапів шляху розвитку педагогічної творчості.

1. _____ 3. _____

_____

2. _____ 4. _____

_____

_____

Блок самоконтролю

1. Методика "Мотиви вибору професії" (Р. Овчарова).

Інструкція. Нижче наведено твердження (табл. 1), що характеризують будь-яку професію. Прочитайте та оцініть за поданою шкалою, якою мірою кожне з них вплинуло на ваш вибір професії.

Шкала оцінювання: 5 – визначально вплинуло; 4 – дуже вплинуло; 3 – здійснило середній вплив; 2 – слабо вплинуло; 1 – ніяк не вплинуло.

Таблиця 1

№	Твердження "Моя майбутня професія"	Оцінка	Тип мотивації
1	2	3	4
1	Передбачає спілкування з різними людьми		i
2	Подобається батькам		-
3	Передбачає високе почуття відповідальності		c
4	Передбачає переїзд на нове місце проживання		+
5	Відповідає моїм здібностям		i
6	Дає змогу обмежитись отриманою освітою		-
7	Дає змогу приносити користь людям		c
8	Сприяє розумовому чи фізичному розвитку		i
9	Є високооплачуваною		+
10	Дозволяє працювати близько від дому		+
11	Є престижною		-
12	Сприяє зростанню професійної майстерності		c
13	Єдиний можливий варіант у обставинах, що склалися		-
14	Дає змогу реалізувати здібності до керівної роботи		c
15	Є престижною		i
16	Близька до улюбленого предмета		+
17	Дозволяє відразу отримати хороший результат праці для інших		c
18	Її обрали мої друзі		-
19	Дозволяє використовувати професійні вміння поза роботою		+
20	Дає великі можливості виявити творчість		i

Умовні позначення типу мотивації, "i" – внутрішні індивідуально значущі мотиви; "c" – внутрішні соціально значущі мотиви; "+" – зовнішні позитивні мотиви; "-" – зовнішні негативні мотиви.

Потрібно порахувати суму балів за кожним типом мотивації. Максимальна сума балів вказує на домінуючий вид мотивації вибору професії.

Тестова перевірка

Оберіть правильну відповідь

1. *Хто є автором тези «людину формує передусім життєвий досвід»:*
а) Протагор; б) Сократ; в) Платон; г) Демокріт.
2. *Ідею всебічного гармонійного розвитку молоді відстоював:*
а) Арістотель; б) Сократ; в) Платон.
3. *Перший мислителем, який здійснив аналіз філософських і психологічних понять – «людина» і «людська особистість»:*
а) Арістотель; б) Августин; в) Фома Аквінський.
4. *Ідеї патріотизму, любові до людини були розвинені в:*
а) Епоху Просвітництва; б) епоху Середньовіччя; в) епоху Античності.
5. *Засновником концепції випереджаючого навчання був:*
а) Я. А. Коменський; б) К. Д. Ушинський; в) Л. С. Виготський.
6. *Програма формування особистості Ж.-Ж. Руссо передбачала:*
а) розумове, фізичне, трудове, моральне виховання;
б) естетичне, розумове, трудове виховання;
в) розумове, сенсорне, фізичне виховання.
7. *До найголовніших компонентів виховання К. Д. Ушинський відносив:*
а) розумовий, сенсорний, моральний розвиток;
б) естетичний, розумовий, фізичний розвиток;
в) розумовий, моральний, фізичний розвиток.

8. Умови розвитку особистості: «атмосфера любові», «високоморальний викладач, який учить дитину думати, мислити, бути правдивою, дотримуватися свого слова»; «регулярний, радісний, корисний труд у присутності дитини»; «виключення подразників із життя дитини: розкоші й бідності, надмірних ласощів, невпорядкованої їжі, тютюну, алкоголю, азартних ігор»; гармонійний розвиток усіх здібностей дитини; «відгородження дитини від аморальних людей» визначив:

а) П. Ф. Лесгафт; б) Т. Г. Лубенець; в) К. Д. Ушинський.

9. Розвиток особистості – це результат взаємодії біологічного (спадковості), соціального (середовище й виховання) і безпосередньої діяльності дитини, стверджував:

а) П. Ф. Лесгафт; б) М. Монтессорі; в) Дж. Дьюї.

10. Своєю основною педагогічною ідеєю він вважав пошук прихованих зв'язків між вихованням дітей і нашим майбутнім, між дитинством і зрілим віком:

а) Я. Корчак; б) С. Френе; в) Р. Штайнер.

Кількість правильних відповідей _____

Заняття 2. Методологічні засади педагогічної творчості – 2 год.

Форма роботи: семінарське заняття

План

1. Педагогічна творчість як предмет педагогіки творчості.
2. Закони педагогіки творчості.
3. Принципи педагогіки творчості.
4. Концептуальні засади визначення педагогіки творчості.
5. Основні напрями сучасних досліджень педагогічної творчості.

Список рекомендованої літератури

1. Авдеева І. Чи не заважають учні творчому вчителю? Творча педагогічна діяльність як чинник психотравматизації вчителя. *Гуманітарні науки*. 2005. № 2. С. 105–110.
2. Загвязинский В. И. Педагогическое творчество учителя. Москва: Педагогика, 1987. 160 с.
3. Кан-Калик В. А., Никандров Н. Д. Педагогическое творчество. М.: Педагогика, 1990. 144 с.
4. Каплієнко А. Соціальний запит до рівня професійної компетентності сучасного вчителя-логопеда. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2020. № 1. С. 57-65.
5. Клименко В. В. Психологія творчості. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 480с.
6. Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / Наук. кер. та заг. ред. О. Л. Кононко. 2-ге вид., випр. Київ, 2009. С. 4–7.
7. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: Підручник. Київ: Міленіум, 2006. 346 с.
8. Тишук Л. І. Творчість як умова особистісного розвитку і підвищення рівня професійної майстерності педагога дошкільного навчального закладу. *Обдарована дитина*. 2008. № 6. С. 19–25.

Завдання для самостійної роботи

Понятійний блок

Дайте визначення понять:

Творчість _____

_____

Творча діяльність _____

_____

Педагогічна творчість _____

_____

Творча педагогічна діяльність _____

Педагогіка творчості _____

Закони педагогіки творчості _____

Принципи педагогіки творчості _____

Творча активність _____

Творчі здібності _____

Стадії творчого розвитку особистості _____

Творчі можливості _____

Практичний блок

1. Порівняйте 5 наукових визначень поняття «творчості» (оформіть у вигляді таблиці) та запропонуйте власне.

№ з/п	Автор	Визначення поняття	Основна ідея	Відмінність від інших визначень	Ваше ставлення до визначення
1.					
2.					

3. Виконайте вправу «Моє бачення творчого педагога».

До кожної літери слова «творчість» доберіть якості, які, на Вашу думку, характеризують творчого педагога.

Т - _____
В - _____
О - _____
Р - _____
Ч - _____
І - _____
С - _____
Т - _____
Ь _____

4. Заповніть анкету-твір

1. Що б ви відповіли, якби вас відмовляли від професії спеціального педагога?

_____
_____
_____

2. Які конкретні події вплинули на ваш вибір професії?

_____
_____
_____

3. Опишіть, коли саме ви відчули, що маєте певні педагогічні вміння і зможете працювати з дітьми з особливими освітніми потребами.

_____
_____
_____

4. Опишіть випадок неправильної педагогічної поведінки будь-кого з ваших учителів. У чому він був неправий і з якої причини?

_____
_____
_____

5. Чи є, на вашу думку, непривабливі моменти у професії спеціального педагога? Якщо так, то чим вони викликані і як молодому педагогу боротися з ними?

_____
_____
_____

6. Опишіть випадок неправильної педагогічної поведінки ваших батьків.

_____
_____
_____

4. Підготуйте повідомлення на одну з запропонованих тем. Виконане завдання вклейте в цей практикум:

- Творчість та майстерність.
- Розвиток творчої особистості майбутнього спеціального педагога.
- Педагогічна творчість як складова професійної компетентності спеціального педагога.

Блок самоконтролю

1. Назвіть фактори, що призвели до якісних змін у професійній діяльності сучасного спеціального педагога.

2. Поміркуйте, чи випадково у такій послідовності педагогіка творчості характеризує закони: закон педагогічної розвивальної взаємодії; закон фасилітаційного режиму педагогічного впливу; закон взаємозумовленості розвитку суб'єктів педагогічного процесу; закон неперервної творчої реалізації та самореалізації особистості. Відповідь обґрунтуйте.

3. Яка відмінність між законом і закономірностями?

4. Чому принципи педагогіки творчості діють протягом часу існування стану системи освіти і соціально-економічного розвитку суспільства?

Тестова перевірка

Оберіть правильну відповідь

1. *Творчість – це:*

- а) рівнева організація будь-якої діяльності;
- б) основна якість, невід'ємна характеристика психічно здорової людини;
- в) лінійний процес, у ньому бувають підйоми, спади, плато;
- г) діяльність людини, спрямована на створення якісно нових, невідомих раніше духовних або матеріальних цінностей.

2. *Творча діяльність – це*

- а) рівнева організація діяльності людини;
- б) індивідуальна чи колективна творчість, результатом якої є створення або інтерпретація творів, що мають культурну цінність;
- в) лінійний процес, у ньому бувають підйоми, спади, плато;
- г) діяльність людини, спрямована на створення якісно нових, невідомих раніше духовних або матеріальних цінностей.

3. *Педагогічна творчість – це*

- а) цілісний процес професійної реалізації та самореалізації педагога в освітньому просторі;
- б) основна якість педагога;
- в) педагогічна діяльність, яка відрізняється новизною й оригінальністю і передбачає співтворення творчої особистості, що характеризується неповторністю, унікальністю.
- г) уміння організовувати освітній процес.

Кількість правильних відповідей _____

Заняття 3. Педагогічна майстерність і творчість спеціального педагога – 2 год.

Форма роботи: практичне заняття

План

1. Вимоги до особистості спеціального педагога.
2. Специфіка професійної діяльності спеціального педагога. Професіограма спеціального педагога, аналіз основних її фрагментів.
3. Характеристика структурних компонентів педагогічної майстерності педагога:
  - а) гуманістична спрямованість;
  - б) професійні знання й уміння;
  - в) педагогічні здібності та їх види;
  - г) педагогічна техніка;
  - д) індивідуальний стиль педагогічної діяльності.
4. Співвідношення педагогічної творчості і педагогічної майстерності.
5. Професійне вигорання: ознаки, причини, шляхи запобігання та подолання.

Список рекомендованої літератури

1. Беленька Г. Особистість педагога у вимірі запитів XXI століття. *Дошкільне виховання*. 2019. №4. С.3-5.
2. Біла І. До вершин педагогічної майстерності. *Дошкільне виховання*. 2010. № 10. С. 3-5.
3. Кваліфікаційні характеристики вчителя, вихователя школи-інтернату, вчителя-дефектолога / С.І.Болтівець, В.І.Луговий, А.С.Міненко, О.О.Нікітенко. Київ, 1994. 28с.
4. Колишкін О. Вступ до спеціальності “Корекційна освіта”. Суми: Університет. книга, 2020. 392с.
5. Миронова С.П. Підготовка вчителів до корекційної роботи в системі освіти дітей з вадами інтелекту: Монографія. Кам’янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2007, 304 с.
6. Синдром професійного вигорання та професійна кар’єра працівників освітніх організацій: гендерні аспекти / За ред. С.Д.Максименка, Л.М.Карамушки, Т.В.Зайчикової. Київ, 2006. 356 с.
7. Тищук Л. Професійне вигорання: як йому запобігти? *Дошкільна педагогіка*. 2011. №10. С. 10-15.
8. Федорова Н.В. Сутність гуманістичної педагогічної позиції майбутнього логопеда. *Інноватика у вихованні*: зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т ; [упоряд.: О. Б. Петренко, Т. С. Ціпан ; редкол.: О. Б. Петренко, Т. С. Ціпан, Н. М. Гринькова та ін.]. Рівне: РДГУ, 2018. Вип. 7 : Т. 1. С. 285-294.

Завдання для самостійної роботи

Понятійний блок

Дайте визначення понять:

Педагогічна майстерність _____

_____

_____

Професіограма спеціального педагога _____

_____

_____

Синдром професійного вигорання _____

_____

_____

Практичний блок

1. Напишіть есе “Я і моя майбутня професія”

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

2. Як ви розумієте вислів Сократа: «У кожної дитини є сонце, тільки не треба його гасити»?

3. Для виявлення рівня емоційної стабільності рекомендуємо використати тест Айзенка на визначення емоційної стійкості.

1. Чи часто ви відчуваєте потребу мати друзів, які вас розуміють, можуть підбадьорити чи втішити?

2. Чи вважаєте ви, що вам важко відповідати «ні»?

3. У вас часто бувають спади та піднесення настрою?

4. Чи часто ви відчуваєте себе нещасним(ою) без достатніх причин?

5. У вас виникає почуття ніяковості й хвилювання, коли ви хочете розпочати розмову із симпатичним(ою) незнайомцем(кою)?

6. Чи часто ви непокоїтеся з приводу того, що зробили або сказали щось таке, чого не слід було робити або говорити?

7. Вас легко образити?

8. Чи правильно, що ви іноді сповнені енергії так, що все аж горить в руках, а іноді зовсім мляві?

9. Чи часто ви мрієте?

10. Вас часто непокоять почуття провини?

11. Ви вважаєте себе людиною збудливою й чутливою?

12. Чи часто, виконавши якусь важливу справу, ви відчуваєте, що могли б виконати її краще?

13. Чи буває, що вам не спиться через те, що різні думки лізуть у голову?

14. У вас буває прискорене серцебиття?

15. Чи бувають у вас напади тремтіння?

16. Чи непокоїтеся ви з приводу будь-яких неприємних подій, що могли б відбутися?

17. Вам часто сняться кошмари?

18. Чи турбує вас якийсь біль?

19. Ви можете назвати себе нервовою людиною?

20. Чи легко ви ображаєтеся, коли люди вказують на ваші помилки в роботі або на ваші особисті недоліки?

21. Чи непокоїть вас відчуття, що ви чимось гірші за інших?

22. Ви дбаєте про своє здоров'я?

23. Чи страждаєте ви на безсоння?

Підрахуйте кількість позитивних відповідей. За кожну таку відповідь отримуєте 1 бал. Для людини, яка набрала 12 і більше балів, характерна низька емоційна стабільність. Менше 12 балів свідчать про те, що емоційна стабільність людини сформована на достатньому рівні.

Тестова перевірка

Оберіть правильну відповідь

1. *Майстерність – це:*

а) знання; б) уміння; в) якість особистості; г) характеристика високого рівня професійної компетентності та відповідних особистісних властивостей.

2. *Педагогічна майстерність спеціального педагога – це:*

а) здобуття вищої спеціальної освіти;

б) комплекс властивостей особистості педагога, який забезпечує високий рівень самоорганізації його професійної діяльності;

в) уміння педагога керувати розвитком дитини;

г) знання про особливості педагогічного процесу дошкільного закладу.

3. *Вичерпним змістом поняття «педагогічна майстерність» є:*

а) гуманізм, професіоналізм, особиста відповідальність, освіченість, потреба у самовдосконаленні, спрямованість на співробітництво з вихованцем;

б) гуманістична спрямованість, психолого-педагогічна компетентність, педагогічні здібності, індивідуальний стиль педагогічної діяльності, педагогічна техніка;

в) життєва позиція, загальна культура, особистісні якості, здібності, креативність, високий рівень професійних знань, особливості уваги, зовнішні дані;

г) уміння управляти своєю поведінкою, здійснювати педагогічний вплив на дітей.

4. *Критерії педагогічної майстерності:*

- а) досвід роботи педагога; б) тип темпераменту педагога;
- в) уміння навчати; г) взаємодія з вихованцями, розвиток особистості.

5. *Кому належать слова: «Майстерність вихователя не є якимось особливим мистецтвом, яке вимагає таланту, але це спеціальність, якій треба вчити, як треба вчити лікаря його майстерності, як треба вчити музиканта»:*

- а) В. О. Сухомлинському; б) О. А. Захаренку; в) А. С. Макаренку; г) В. Ф. Шаталову.

6. *Яка функція є специфічною для професії спеціального педагога?*

- а) оцінювання; б) освітня; в) планування; г) корекційна.

7. *Професіограма спеціального педагога – це:*

- а) якості й особистісні характеристики, необхідні для ефективного здійснення професійної діяльності;
- б) набір навичок наукової діяльності;
- в) набір якостей і особистісних характеристик, необхідних для навчання;
- г) перелік педагогічних умінь.

8. *Складові професіограми спеціального педагога:*

- а) диплом про освіту; б) сертифікати участі в конференціях;
- в) соціальна перцепція; г) життєва позиція, загальна культура, особистісні якості, здібності, креативність, високий рівень професійних знань, техніка саморегуляції.

9. *Педагогічні здібності – це:*

- а) сукупність послідовно розгорнутих дій, що ґрунтуються на теоретичних знаннях;
- б) сукупність рухів частин обличчя людини, що виражають її стан або ставлення до того, що вона сприймає;
- в) сукупність особливостей діяльності та особистості педагога, необхідних для успішного оволодіння педагогічною діяльністю та її ефективного здійснення;
- г) здатність швидко знаходити правильне рішення задачі й орієнтуватися в складних життєвих ситуаціях, передбачати хід подій.

10. *Синдром професійного вигорання педагога — це:*

- а) професійна некомпетентність;
- б) це фізичне і психологічне виснаження педагогів що спричиняє психосоматичні розлади і знижує продуктивність їх праці;
- в) емоційне виснаження;
- г) професійна деформація особистості.

Кількість правильних відповідей _____

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 ПСИХОТЕХНІЧНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ СПЕЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Заняття 4. Розвиток педагогічної техніки спеціального педагога – 2 год.

Форма роботи: практичне заняття з елементами тренінгу

План

1. Педагогічна техніка як форма організації поведінки спеціального педагога.
2. Характеристика зовнішньої і внутрішньої техніки педагога.
3. Складові педагогічної техніки.
4. Педагогічна ситуація і педагогічна задача, їх місце в діяльності спеціального педагога.
5. Розвиток психофізичних якостей спеціального педагога.
6. Іміджування як засіб побудови власного образу педагога.

Список рекомендованої літератури

1. Березкіна О. Імідж сучасного вчителя. *Відкритий урок: розробки, технології, досвід*. 2011. №11. С.84.
2. Болсун С. Розвиток педагогічної техніки. *Початкова школа*. 2000. № 2. С. 50-51.
3. Гавриш Н.В., Желанова Н.В. Навчання педагогів аналізувати педагогічні ситуації в контексті коучингового підходу. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2009. № 11. С. 23–32.
4. Галіцина Л. Креативність, натхнення і творче мислення, або Складаємо пазли творчості . *Практичний психолог: дитячий садок*. 2019. № 12. С. 25-29.
5. Заика Е. В. Комплекс игр для развития воображения. *Вопросы психологии*. 1993. № 2. С. 54-62.
6. Моделирование педагогических ситуаций / Под ред. Ю. Н. Кулюткина, Г. С. Сухобской. Москва, 1981.
7. Натадзе Р. Г. Воображение как фактор поведения. Заика Е. В. Комплекс игр для развития воображения. *Вопросы психологии*. 1993. № 2. С. 54-62.
8. Родари Д. Грамматика фантазии. Москва, 1978.

Завдання для самостійної роботи

Понятійний блок

Дайте визначення понять:

Педагогічна техніка _____

_____

_____

Зовнішня техніка _____

_____

_____

Внутрішня техніка _____

_____

_____

Педагогічна уява _____

_____

Педагогічна увага _____

_____

Педагогічна спостережливість _____

_____

Педагогічне мислення _____

_____

Імідж (педагога) _____

_____

_____

Практичний блок

1. Доберіть та випишіть вправи, змістом яких є корекція ходи, поз, жестів, окремих фрагментів діяльності спеціального педагога. Підготуйтеся до їх проведення в аудиторії.

_____

_____

_____

Методика Мюнстерберга

Це суцільний буквений текст, серед якого є слова. Вашим завданням є, зчитуючи текст, якнайшвидше знаходити ці слова. На виконання завдання дається 2 хв. Кожне знайдене слово підкресліть олівцем. Після того, як закінчили, необхідно підрахувати кількість підкреслених слів.

бсонцевтркгщорайонзшгуріновинахєгчяфактукіспитентроч
агщгцкпрокуроргурстабеютеоріянтобжеубхамаїхокейтруіці
фцуйгзхтелевізорсолджщєхюєлгщбпувигашогоюжпждрегщ
хенздсприйняттяйцукенгшщзхївафипролдблюбобовьавфирпл
осдспектаклячсимтьбюжоерадістьвуфцпеждлорпкнародш
лдждбшйрепортажддорлафивьюєфбьюконкурсйфниувська
прриособистістьзжедшщлогієнаепппрплаваннятлжебипр
резьбткомедіящтрулодкуївідчайниенфрлнячтджхефтасенч
наопрукгшдщцулабораторіятррилонтованіяжплмстїсmtзацт

У цьому тесті зашифровано 23 слова. Якщо ви не вклалися в 2 хвилини, це означає, що у вас концентрація уваги нижче середнього рівня. Якщо за 2 хвилини ви знайшли всі слова, це хороший результат. Якщо у вас навіть залишився час – це відмінний результат. Якщо ви знайшли менше, ніж 23 слова, то за кожне пропущене слово приплюсовуйте 5 секунд штрафу (пороговий час дорівнює 2 хвилинам).

Таблиці Шульте

Це набір цифр (від 1 до 25), розташованих у довільному порядку в клітинах. Ви повинні якнайшвидше показати і назвати від одиниці до двадцяти п'яти всі цифри. Можна фіксувати цифри тільки поглядом або за допомогою ручки, але міток не залишати. Наведено п'ять таблиць для п'яти спроб. Необхідно реєструвати час, витрачений на цю роботу.

14	18	7	24	21
22	1	10	9	6
16	5	8	20	11
23	2	25	3	13
19	15	17	12	4

22	25	7	21	11
6	2	10	3	23
17	12	16	5	18
1	15	20	9	24
19	13	4	14	8

9	5	11	23	20
14	25	17	1	6
3	21	7	19	13
18	12	24	16	4
8	15	2	10	22

21	12	7	1	20
6	15	17	3	18
19	4	8	25	13
24	2	22	10	5
9	14	11	23	16

5	14	12	23	2
16	25	7	24	13
11	3	20	4	18
8	10	19	22	1
21	15	9	17	6

Оцінка результатів.

Добрий рівень концентрації уваги – якщо на кожному з таблиць витрачається не більше 40 секунд. Достатній рівень концентрації уваги – якщо на кожному з таблиць витрачається не більше 50 секунд. Концентрація слабка – якщо на кожному з таблиць витрачається більше 50 секунд.

9. Чи може обділена творчою уявою людина стати майстерним педагогом?
10. Для чого спеціальному педагогу необхідна уважність і спостережливність?
11. Назвіть основні властивості уваги педагога.

Тестова перевірка

Оберіть правильну відповідь

1. Педагогічна техніка – це:

- а) визнання цінності особистості, її права на вільний розвиток, на реалізацію власних можливостей;
- б) уміння спілкуватися з дітьми в різних умовах життєдіяльності;
- в) уміння керувати своєю професійною поведінкою і діяльністю, взаємодіяти з учасниками освітнього процесу;
- г) уміння використовувати власний психофізичний апарат як інструмент виховного впливу.

2. Рефлексія – це:

- а) здатність свідомості людини зосередитися на самій собі;
- б) здатність розслаблятися;
- в) відображення речей і явищ у свідомості за допомогою органів чуттів;
- г) процес управління власними вчинками.

3. Емпатія – це:

- а) здатність наслідувати рухи, жести, міміку, голос;
- б) здатність виявляти співчуття і співпереживання іншим людям, розуміти їхній стан;
- в) здатність, до спілкування;
- г) здатність до педагогічної діяльності.

4. Педагогічна ситуація – це:

- а) педагогічна діяльність; б) конфлікт;
- в) суперечність між очікуванням і реальністю; г) педагогічна задача.

5. Вирішення педагогічної ситуації – це:

- а) інтуїтивний підхід; б) технологічний процес;
- в) діяльність педагога; г) висунення і вирішення педагогічних задач.

6. Вилучіть із переліку твердження, що не є етапом вирішення педагогічної ситуації:

- а) визначення рівня знань дитини; б) діагностика ситуації і її аналіз;
- в) висунення педагогічних задач; г) моделювання нової ситуації;

7. Педагогічна ситуація може стати задачею, якщо педагог:

- а) не помічає її;
- б) усвідомлює педагогічну ситуацію і формулює задачі, спрямовує умови, що склалися, на перебудову стосунків, наближаючись до поставленої педагогічної мети;
- в) помічає її, але ігнорує;
- г) намагається залучити до її вирішення якомога більше учасників.

8. Педагогічна задача – це:

- а) педагогічна мета, поставлена за певних умов;
- б) перешкоди, що виникають у спілкуванні;
- в) загострення суперечностей;
- г) система способів і прийомів навчання.

9. Розв'язання педагогічної задачі починається з:

- а) усвідомлення проблеми і формулювання задачі; б) аналізу ситуації;
- в) розробки проекту рішення і практичної його реалізації; г) аналізу результату.

10. Внутрішня техніка – це:

- а) техніка саморегуляції поведінки і діяльності; б) думки про професію;
- в) самооцінка; г) прагнення до вдосконалення дітей.

11. Складові педагогічної техніки:

- а) вербальні й невербальні засоби; б) інтонаційні і неінтонаційні засоби;
- в) привітність; г) зовнішній вигляд.

12. Компоненти техніки мовлення:

- а) міміка; б) дикція, інтонація; в) жестикуляція; г) голос, темп.

13. Мовлення педагога реалізується у:

- а) монологі; б) розмові з колегами, друзями; в) бесідах у повсякденному житті; г) діалозі.

14. *Виразальні рухи м'язів обличчя – це:*
а) пантоміміка; б) міміка; в) жести; г) вираз обличчя.
15. *Виразні рухи рук, пальців, що використовуються як засіб спілкування людей – це:*
а) пантоміміка; б) міміка; в) жести; г) вираз обличчя.
16. *Струшування головою, постійне смикання волосся, почісування потилиці, перенісся – це:*
а) виразальні жести; б) описові жести; в) жести-«паразити»; г) психологічні жести.
17. *Невербальні засоби спілкування:*
а) тембр; б) пластика; в) міміка; г) інтонація.
18. *Увага – це:*
а) психічний процес, який забезпечує сприйняття об'єкта;
б) форма психічної діяльності людини, що виявляється у її спрямованості та зосередженості свідомості на об'єкті при одночасному абстрагуванні від інших.
19. *Уміє розподіляти увагу той, хто:*
а) може одночасно виконувати декілька справ;
б) може тривалий час аналізувати певний об'єкт;
в) швидко переходить від виконання однієї справи до іншої;
г) всі відповіді правильні.
20. *Творча діяльність, заснована на створенні нових образів, називається:*
а) сприйняттям; б) мисленням; в) увагою; г) увагою.
21. *Уява – це:*
а) створення в корі головного мозку нових образів на основі набутого досвіду;
б) пригадування образів раніше сприйнятих предметів і явищ;
в) створення нових образів шляхом виокремлення тих чи інших рис предмета.
22. *Досвід в процесі уяви:*
а) не відіграє ролі; б) відіграє незначну роль; в) відіграє велику роль.
23. *Цілеспрямовано сформований образ педагога - це:*
а) престиж; б) імідж; в) типаж; г) епатаж.
24. *Складові іміджу педагога:*
а) зовнішній компонент; б) процесуальний компонент;
в) внутрішній компонент; г) усі відповіді правильні.

Кількість правильних відповідей _____

Заняття 5. Елементи акторської майстерності в роботі спеціального педагога – 2 год.

Форма роботи: практичне заняття з елементами тренінгу

План

1. Спільне та відмінне в театральній та педагогічній діяльності.
2. Педагогічний артистизм і його роль у формуванні професійної культури спеціального педагога.
3. Імаготерапія в роботі спеціального педагога.

Список рекомендованої літератури

1. Абрамян В.Ц. Театральна педагогіка. Київ, 1996.
2. Богоявленская Л. В. Путь к творчеству. Москва, 1981.
3. Гиппиус С. В. Гимнастика чувств: Тренинг творческой психотехники. Москва, 1976.
4. Журавленко І. Елементи артистизму в діяльності педагога. *Початкова школа*. 1998. № 1. С. 33-38.
5. Затія-дивоглядія: як зробити ляльковий театр другом кожної дитини / авт.-упор.: О. О. Тимофєєва, О. В. Борисенко. вид. 2-ге, змін. та доповн. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 176 с., 8 іл.
6. Кан-Калик В. А., Никандров Н.Д. Педагогическое творчество. Москва, 1990.
7. Карпенко З. С. Експресивна психотехніка для дітей. Київ, 1997.

8. Методичні поради щодо організації театральної діяльності дошкільників. Пам'ятка для вихователя. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2013. № 9. С. 27.
9. Олексієнко Н.В. Роль театру у корекційній роботі з дітьми. *Логопед*. 2018. № 9. С. 22-23.
10. Сиротич Н.Б. Вихователь – людина двох професій: педагог та актор. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2009. № 12. С. 50–56.
11. Станіславський К. С. Работа актера над собой. Москва, 1956.
12. Стихун Н. Театральне мистецтво як засіб удосконалення педагогічної майстерності вчителя. *Нова педагогічна думка*. 2010. № 4. С. 132-136.

Завдання для самостійної роботи

Понятійний блок

Дайте визначення понять:

Атристизм _____

_____

Артистична техніка _____

_____

Театральна педагогіка _____

_____

Імаготерапія _____

_____

Практичний блок

1. Зробіть порівняльний аналіз професії педагога і актора з метою знаходження спільних і відмінних рис.

Педагог	Актор
Спільне	
Відмінне	

4. Складіть таблицю видів театру, які можуть бути використані в роботі спеціального педагога та визначте його місце і специфіку у корекційній роботі з дітьми з ООП

Вид театру	Специфіка його використання в корекційній роботі з дітьми з ООП
Настільний театр іграшок	
Театр на липучках (магнітах)	
Тіньовий театр	
Пальчиковий театр	
Театр картинок	

5. Виготовте іграшки для пальчикового театру (казка на вибір).

6. Підготуйте сценарій лялькової вистави (вклейте у практикум). Виготовте декорації і ляльки для показу лялькової вистави з урахуванням основних законів лялькового театру і особливостей дітей дошкільного віку.

Блок самоконтролю

1. Чи потрібні спеціальному педагогу акторські здібності? Відповідь обґрунтуйте.
2. На вашу думку, педагогічна діяльність спеціального педагога — це театр одного актора?
3. Назвіть основні принципи системи К. Станіславського, їх використання в професійній діяльності спеціального педагога.
4. Назвіть види лялькового театру, що використовують у корекційній роботі з дітьми з ООП.
5. Визначте творчий потенціал власної особистості.

Тест “Діагностика творчого потенціалу та креативності”

(Рогов Е. Настольная книга практичного психолога. Книга 2. М., 1999)

Тест містить 18 питань. Оберіть один з варіантів відповідей.

Бланк опитувальника

1. Чи вважаєте ви, що навколишній світ можна покращити?
  - а) так;
  - б) ні;
  - в) так, але тільки у деяких випадках.
2. Чи думаєте ви, що самі зможете брати участь у значних змінах навколишнього світу?
  - а) так, у більшості випадків;
  - б) ні;
  - в) так, у деяких випадках.
3. Чи вважаєте ви, що деякі з ваших ідей принесуть значний прогрес у тій сфері діяльності, яку ви оберете?
  - а) так;
  - б) звідки у мене можуть бути такі ідеї?
  - в) можливо, мої ідеї принесуть не надто значний прогрес, але деякий успіх можливий.
4. Чи вважаєте ви, що в майбутньому будете відігравати настільки важливу роль, що зможете щось принципово змінити у світі?
  - а) так, напевно;
  - б) дуже мало ймовірно;
  - в) може бути.
5. Коли ви вирішуєте щось зробити, чи впевнені в тому, що справа вийде?
  - а) звичайно;
  - б) часто охоплюють сумніви;
  - в) частіше впевнена, ніж невпевнена.
6. Чи виникає у вас бажання зайнятися справою, у якій ви на цей момент некомпетентні і абсолютно її не знаєте?
  - а) так, невідоме мене приваблює;
  - б) ні;
  - в) все залежить від самої справи й обставин.
7. Якщо ви займаєтеся незнайомою справою, чи буде у вас бажання досягнути досконалості?
  - а) так;
  - б) що вийде, те й добре;
  - в) якщо це не дуже важко, то так.
8. Якщо справа, яку ви не знаєте, вам подобається, чи хочете ви дізнатись про неї усе?
  - а) так;
  - б) ні, треба вчитися найбільш важливому;
  - в) ні, я тільки задовольню свою цікавість.
9. Коли ви зазнаєте невдачі, то:
  - а) якийсь час наполягаєте, навіть всупереч здоровому глузду;

- б) відразу махнете рукою на справу, як тільки зрозумієте її нереальність;
в) продовжуєте робити свою справу, поки здоровий глузд не покаже непереборність перешкод.
10. Професію потрібно обирати, виходячи з:
а) своїх можливостей і перспектив для себе;
б) стабільності, значимості, потрібності професії;
в) престижу й переваг, які вона забезпечить.
11. Подорожуючи, чи могли б ви легко орієнтуватися на маршруті, по якому вже пройшли?
а) так;
б) ні;
в) якщо місце сподобалося й запам'яталося, то так.
12. Чи можете ви згадати відразу ж після бесіди все, про що говорилось?
а) так;
б) ні;
в) згадаю все, що мені цікаво.
13. Коли ви чуєте слово незнайомою мовою, чи можете ви повторити його по складам без помилок, навіть не знаючи його значення?
а) так;
б) ні;
в) повторю, але не зовсім правильно.
14. У вільний час ви волієте:
а) залишатися наодинці, помізкувати;
б) перебувати в компанії;
в) мені байдуже, чи буду я один або в компанії.
15. Ви займаєтеся якоюсь справою. Ви вирішуєте припинити її тільки коли:
а) справа закінчена і, як вам здається, виконана відмінно;
б) ви більш-менш задоволені зробленими;
в) справа здається зробленою, хоча можна зробити краще. Але навіщо?
16. Коли ви на самоті, ви:
а) любите мріяти про якісь речі, можливо, й абстрактних;
б) за всяку ціну намагаєтеся знайти собі конкретне заняття;
в) іноді любите помріяти, але про речі, які пов'язані з вашими справами.
17. Коли якась ідея захоплює вас, то ви станете думати про неї:
а) незалежно від того, де й з ким ви перебуваєте;
б) тільки наодинці;
в) тільки там, де є тиша.
18. Коли ви відстоюєте якусь ідею, ви:
а) можете відмовитися від її, якщо аргументи опонентів здадуться вам переконливими;
б) залишитеся при своїй думці, які б аргументи не висувалися;
в) зміните свою думку, якщо опір виявиться занадто сильним.

Ключ для обробки

Тепер підрахуйте бали.

За відповідь «а» нараховуються 3 бали, за відповідь «б» – 1 бал, за відповідь «в» – 2 бали. Подані запитання діагностували межі вашої допитливості, впевненість у собі, стабільність, зорову і слухову пам'ять, прагнення до незалежності, здатність абстрагуватися і зосереджуватися. Ці показники і є якостями творчого потенціалу.

Інтерпретація результатів тесту

48 і більше балів – у вас закладено значний творчий потенціал, що надає вам багатий вибір творчих можливостей. Якщо ви на ділі зможете застосувати ваші здібності, то вам доступні найрізноманітніші форми творчості.

18 – 47 балів – у вас є якості, які дозволяють вам творити, але є й бар'єри. Найнебезпечніший бар'єр – страх, особливо для людей, орієнтованих на обов'язковий успіх. Острах невдачі сковує уяву - основу творчості. Страх може бути й соціальним, страхом суспільного осуду. Будь-яка нова ідея проходить через етап несподіванки, подиву, невизнання, осуду навколишніми. Острах осуду за нове та незвичне для інших, а також здивовані погляди, сковують творчу активність, знищують творчу особистість.

Тестова перевірка

Оберіть правильну відповідь

1. *Артистичні вміння – це:*

- а) здатність до імпровізації, виразність, яскравість;
- б) драматизація, інсценування літературних творів;
- в) читання віршів, декламація;
- г) складання творчих розповідей.

2. *Основоположною ідеєю системи К. С. Станіславського є ідея про:*

- а) психологічне налаштування на роль;
- б) єдність елементів внутрішнього і зовнішнього самопочуття;
- в) живу фізичну дію;
- г) керування психофізичним станом актора.

3. *Який із названих видів театру не є ляльковим:*

- а) настільний; б) театр картинок; в) пальчиковий; г) драматичний.

4. *Серед нижче перерахованих характеристик акторської і педагогічної діяльності, оберіть ту, що не є спільною для цих професій:*

- а) процес театральної і педагогічної творчості здійснюється в обстановці публічного виступу;
- б) в основі театральної і педагогічної діяльності лежить творчість у відведений для цього час;
- в) театральна і педагогічна творчість перетворює об'єкт впливу на суб'єкт;
- г) театральна і педагогічна творчість носять колективний характер.

5. *Імаготерапія – це:*

- а) вид театру; б) засіб корекції через образ, театралізацію;
- в) метод ігрової психотерапії; г) психологічне налаштування на роль.

Кількість правильних відповідей _____

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ ЯК ПОКАЗНИК ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ СПЕЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Заняття 6. Професійно-педагогічне спілкування спеціального педагога – 2 год.

Форма проведення: практичне заняття

План

1. Професійно-педагогічне спілкування, його особливості, функції, види.
2. Характеристика основних стилів спілкування (демократичний, ліберальний, авторитарний, інтегративний).
3. Педагогічна деонтологія спеціального педагога.
4. Техніка мовлення спеціального педагога.
5. Техніка невербальної взаємодії.
6. Особливості професійного спілкування у фаховій діяльності спеціального педагога.

Список рекомендованої літератури

1. Андрейців І. Словничок освіченого українця. Як можна і не можна говорити про людей. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2018/01/23/228588/>
2. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: навч. посіб. Київ: ВЦ "Академія", 2006. 256 с.
3. Кан-Калик В. А. Учителю о педагогическом общении. Москва, 1987.
4. Колишкін О.В. Педагогічна деонтологія вчителя-дефектолога. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 4 (38). С. 429-437.

5. Пінчук Ю.В. Комунікативні якості культури мовлення вчителя-логопеда. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка і спеціальна психологія.* Зб. Наук. Праць. Вип.26. Київ: НПУ. 2014. С.178-183.
6. Пінчук Ю.В. Особливості професійного мовлення вчителя-логопеда. *Дефектологія.* 2009. №2. С.14-17.
7. Пиз А. Язык телодвижений. Москва, 1995.
8. Хоружа Л.Л. Педагогічна деонтологія: навч.-метод. посібник. Київ: КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2008. 96с.

Завдання для самостійної роботи

Понятійний блок

Дайте визначення понять:

Спілкування _____

_____

Педагогічне спілкування _____

_____

Стиль спілкування _____

_____

Особистісно орієнтоване спілкування _____

_____

Педагогічна деонтологія _____

_____

Педагогічний такт _____

_____

Техніка мовлення _____

_____

Практичний блок

1. Складіть таблицю стилів педагогічного спілкування.

Стиль	Характеристика

Тестова перевірка

Оберіть правильну відповідь

1. *Педагогічне спілкування – це:*
  - а) професійне спілкування педагога з дітьми, спрямоване на створення сприятливого емоційно-психологічного клімату;
  - б) різноманітні особистісні форми контакту за межами офіційних стосунків;
  - в) спілкування за допомогою невербальних засобів;
  - г) спілкування, що виражається в обміні інформацією і її розумінні партнерами.
2. *Функції, що не стосуються педагогічного спілкування:*
  - а) обмін інформацією та ролями; б) пізнання особистості;
  - в) співпереживання; г) відтворення.
3. *Стиль педагогічного спілкування:*
  - а) демократичний; б) педагогічний; в) особистісний; г) психолого-педагогічний.
4. *Наука про конфлікти:*
  - а) педагогічна синергетика; б) конфліктологія;
  - в) педагогічна соціоніка; г) педагогічна акмеологія.
5. *Переешкоди у спілкуванні:*
  - а) трампліни; б) бар'єри; в) конфлікти; г) суперечки.
6. *Етапи педагогічного спілкування за В. А. Кан-Каліком:*
  - а) аналіз ситуації, усвідомлення і формулювання задачі, розробка проекту рішення, практична реалізація запланованого рішення, аналіз результату;
  - б) визначення мети розповіді, вибір змісту, побудова розмови, кінцівка розповіді;
  - в) прогностичний, комунікативна атака, керування спілкуванням у ході педагогічного процесу, аналіз спілкування і його моделювання у наступній діяльності;
  - г) результативний.
7. *Педагогічний такт – це:*
  - а) почуття міри, яке показує найделікатнішу лінію поведінки педагога стосовно дітей, батьків чи колег, виявляється у здатності поважати інших, рахуватись з їхнім почуттям власної гідності;
  - б) міра педагогічно доцільного, домірного, відповідного ситуації і особливостям конкретного дошкільника впливу вихователя на дитину;
  - в) психічні властивості педагога, які є передумовою успішного виконання ним різних ролей у спілкуванні;
  - г) дотримання норм моралі.
8. *Педагогічний такт проявляється в:*
  - а) урівноваженій поведінці вихователя; б) постійній оцінці діяльності дітей;
  - в) прояві довіри до дітей; г) спрямованості на дитину.
9. *Педагогічні умови, які сприяють ефективності спілкування:*
  - а) володіння психолого-педагогічними якостями та уміннями; б) організаторські вміння;
  - в) дидактичні прийоми; г) методи навчання.
10. *Педагогічна деонтологія –це:*
  - а) наука, що вивчає мораль;
  - б) розділ етичної теорії (учення про мораль), у якому розглядаються проблеми обов'язків, моральних вимог і норм. Це сукупність етичних норм, яких дотримуються працівники при виконанні своїх фахових обов'язків;
  - в) система неофіційних уявлень, норм та оцінок, що регулюють поведінку педагога у суспільстві, практична реалізація положень якої забезпечується громадським осудом;
  - г) педагогічний такт.

Кількість правильних відповідей _____

Заняття 7. Творчість та майстерність спеціального педагога в організації освітнього процесу – 2 год.

Форма роботи: практичне заняття

План

1. Розвивальне середовище та умови його створення.
2. Особливості організації навчальної діяльності дітей з особливими освітніми потребами.
3. Творчість педагога в організації трудової діяльності дітей з особливими освітніми потребами.
4. Сучасні форми організації ігрової діяльності.
5. Організація художньо-творчої і самостійної діяльності дітей з особливими освітніми потребами.
6. Особливості взаємин педагога з батьками дітей з особливими освітніми потребами

Список рекомендованої літератури

1. Діти з особливими потребами та організація їх навчання. Вид. доп. та перероб.: наук.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. Київ: Видавнича група «Атопол», 2011. 274с.
2. Кляпець О. Формуємо батьківську команду в інклюзивній груп. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2020. № 3. С. 36-39.
3. Липа В.А. Психологические основы педагогической коррекции. Донецк: Лебедь, 2000.
4. Миронова С.П. Підготовка вчителів до корекційної роботи в системі освіти дітей з вадами інтелекту: Монографія. Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2007. 304 с.
5. Нагорна О.Б. Особливості корекційно-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами: навч.-метод. посіб. Рівне, 2016. 141 с.
6. Наливкіна Н. Педагогіка партнерства – запорука успіху спеціальної школи. *Початкова школа*. 2018. № 5. С. 56-57.
7. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами : навч.-метод. посіб. у 9 кн. / За заг. ред. Колупаєвої А.А. Київ, 2010. 363 с.

Завдання для самостійної роботи

Понятійний блок

Дайте визначення понять:

Партнерство педагога з батьками _____

_____

Інклюзивне освітнє середовище _____

_____

Розвивальне середовище _____

_____

Ресурсна кімната _____

_____

_____

- в) наданні дитини свободи вибору;
  - г) організації виховного розвивального середовища, орієнтації на розвиток особистості, врахування індивідуальних потреб вихованців, дослідження їх розвитку.
2. *Ефективність виховної системи залежить від:*
- а) психологічного клімату в групі;
  - б) цілісності і системності виховної системи;
  - в) самопочуття дитини, її соціальної захищеності, внутрішнього комфорту;
  - г) дисципліни в групі.
3. *Вирішальний вплив на ставлення батьків до педагога має:*
- а) ставлення дитини до вихователя;
  - б) ставлення вихователя до батьків вихованця;
  - в) ставлення вихователя до їхньої дитини.
4. *Розвивальне предметне середовище – це:*
- а) система умов, що забезпечує повноту розвитку діяльності дитини і її особистості;
  - б) естетичні умови, що сприяють гармонійному розвитку дітей;
  - в) оформлення в одному стилі предметного світу навколо дитини;
  - г) іграшки, настільні ігри, спортивний інвентар.
5. *Методи і технології, що сприяють формуванню соціальних якостей у дітей:*
- а) проблемний метод;
  - б) технологія співробітництва і взаємодії;
  - в) словесний метод;
  - г) метод наочності.

Кількість правильних відповідей _____

Заняття 8. Шляхи професійного самовиховання спеціального педагога – 2 год.

Форма роботи: практичне заняття

План

1. Самовиховання як психолого-педагогічний процес.
2. Головні напрями самовиховання.
3. Засоби здійснення самовиховання.
4. Аналіз методів самовиховання (на індивідуальному матеріалі).

Список рекомендованої літератури

1. Андреев В. А. Диагностика воспитания и самовоспитания творческой личности / В. А. Андреев. Казань, 1998.
2. Вайніленко Т.В. Основи професійного самовдосконалення педагога: методичні рекомендації. Київ, 2005.
3. Елканов С. В. Основы профессионального самовоспитания будущего учителя. Москва, 1989.
4. Панасенко Е. Самовдосконалення вчителя як засіб формування педагогічного ідеалу. *Рідна школа*. 1998. № 6.
5. Солодухова О. Психокорекція особистісних якостей молодого вчителя. *Рідна школа*. 1998. № 4.

Завдання до самостійної роботи

Понятійний блок

Дайте визначення понять:

Самовиховання _____

_____

Самовдосконалення _____

_____

5. Намагаюся чітко продумувати свої дії, і як ці дії будуть сприйматися дітьми.
6. Веду заняття чітко за наміченим планом, відхиляючись від нього при певних обставинах.
7. Вважаю всі свої дії професійно виправданими.
8. Знаю себе і прагну до самостійності в роботі.
9. Знаю і враховую в роботі фізіологічні та психологічні особливості кожної дитини.
10. Намагаюся на заняттях і в спілкуванні обов'язково поєднувати гру, вивчення, рух і роздум.
11. На заняттях і в спілкуванні можу стримати прояв своїх негативних емоцій.
12. З будь-якою дитиною можу відразу налагодити хороші взаємини.
13. Спеціально прагну дізнатися щось нове для своєї роботи.
14. Для занять хочеться самостійно розробити і спробувати щось нове.

Бланк відповідей:

ПІБ (шифр)

Вік _____ Стаж _____

Освіта, категорія: _____ Дата обстеження: « _____ »

Завжди														
Дуже часто														
Часто														
Не часто														
Іноді														
Зрідка														
Ніколи														
№ питання	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14

ПРОФЕСІЙНІ ЯКОСТІ:

1. Ординарність - захопленість.
2. Залежність - самостійність.
3. Самовпевненість - самокритичність.
4. Професійна ригідність - професійна гнучкість.
5. Індиферентність - рефлексивність.
6. Імпровізація - стереотипність.
7. Професійна невпевненість - професійна самосвідомість.
8. Занижена самооцінка - висока самооцінка.
9. Спрощене розуміння дітей - глибоке розуміння дітей.
10. Односторонній підхід - цілісний підхід до дітей.
11. Самовладання - невтриманість.
12. Недостатня комунікативність - контактність.
13. Задоволення знаннями - пізнавальні потреби.
14. Стандартний підхід - творча спрямованість.

Тестова перевірка

Оберіть правильну відповідь

1. Аналізуючи свою діяльність педагог вирішує такі завдання:

- а) визначає результативність; б) проводить корекцію;
- в) узагальнює свій досвід, доводить до колег; г) усі відповіді правильні.

2. Самовдосконалення педагога – це:

- а) робота з педагогічною літературою; б) консультації батьків; в) участь у семінарах;
- г) процес цілеспрямованого і дієвого впливу педагога на власну особистість з метою підсилення своїх чеснот, моральних якостей, поліпшення професійних здібностей і вмінь, підвищення емоційної рівноваженості, соціальної компетентності.

3. Внутрішня мотивація педагога починається з:

- а) самонаказу; б) самосхвалення; в) самоаналізу; г) самопереконання.

4. Самовиховання – це:

- а) процес управління людиною власними психологічними і фізіологічними станами, а також вчинками;

б) усвідомлена, цілеспрямована діяльність педагога на саморозвиток, самоосвіту, удосконалення позитивних і подолання негативних особистісних якостей;

в) активна, цілеспрямована пізнавальна діяльність педагога, пов'язана з пошуком і засвоєнням знань, необхідних для професійної діяльності;

г) формування людиною своєї особистості відповідно до свідомо поставленої мети.

5. Процес управління людиною власними психологічними і фізіологічними станами, а також вчинками – це:

а) саморозвиток; б) самовиховання; в) самовдосконалення; г) саморегуляція.

6. Виховання доброзичливості й оптимізму; контроль за своєю поведінкою (регуляція м'язового напруження, темпу рухів, мовлення, дихання); розрядка в діяльності (трудотерапія, музикотерапія, гумор, бібліотерапія, імітаційна гра); самопереконання належать до найважливіших засобів:

а) саморегуляції; б) самовиховання; в) самовдосконалення; г) саморозвитку.

7. Метод регуляції психічного стану за допомогою читання художніх творів називається:

а) трудотерапія; б) музикотерапія; в) бібліотерапія; г) імітотерапія.

8. Основні етапи аутогенного тренування:

а) вивчення теоретичної літератури; б) входження у стан релаксації, самонавіювання на фоні стану релаксації, вихід із стану релаксації;

в) читання, багаторазове повторення, запам'ятовування вивченого; г) фізкультурні вправи.

Кількість правильних відповідей _____

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Авторитарне навчання – примусове, безособистісне, інтелектуалізоване навчання, що оцінюється ззовні та спрямоване на засвоєння знань.

Авторитарний стиль керівництва – стиль диктату. Підлеглий розглядається як пасивний виконавець і йому фактично відмовлено в праві на самостійність та ініціативу.

Авторитет – загально визнаний вплив людини на інших, який визначається її цінністю для них, об'єктивними заслугами.

Артистизм (педагогічний) – здатність до органічного існування в умовах педагогічного процесу, внутрішня витонченість, прагнення до нестандартних рішень через образні асоціації, вміння вибудовувати свою поведінку в ті моменти, коли здійснення педагогічного впливу природним шляхом не приводить до бажаного результату і необхідна свідомо створена поведінка у відповідності з ситуацією.

Аутогенне спілкування – метод свідомої психічної саморегуляції людини, що полягає в оволодінні системою прийомів концентрації уваги, самонавіювання тощо.

Багатство мовлення – якість мовлення, що характеризує активний запас мовних засобів, із яких людина здатна вибрати потрібний елемент і застосувати його для вираження необхідної інформації.

Бар'єри спілкування – перешкоди, що виникають у спілкуванні.

Бібліотерапія – метод регуляції психічного стану за допомогою читання художніх творів, віршів тощо.

Вибірковість сприймання – залежність сприймання від набутого досвіду, мети, змісту життя, діяльності; індивідуальних особливостей людини.

Виразність мовлення – особливості структури мовлення, які підтримують увагу та інтерес слухача.

Гіперкомунікабельність – риса особистості, що виражає високий рівень потреби у спілкуванні. Вона, як правило, характеризується великою кількістю поверхових контактів, у яких центром комунікації є ця людина.

Гіпокомунікабельність – риса особистості, що виражає низький рівень потреби у спілкуванні. Вона характеризується невеликою кількістю контактів, пасивною позицією людини у комунікативному акті.

Гнучкість голосу – здатність голосу легко і швидко змінюватися за висотою, тембром, силою і тривалістю звучання.

Гуманістична спрямованість – спрямованість на особистість іншої людини.

Демократичний стиль керівництва – стиль, що ґрунтується на глибокій повазі до особистості кожного, основою його є довіра й орієнтація на самоорганізацію, самокерівництво, самоуправління особистості та колективу.

Дикція – чітка вимова звуків, складів, слів, фраз.

Дистанція у спілкуванні – відстань між тими, хто спілкується, що виступає ознакою характеру взаємодії. Розрізняють інтимну (до 45 см), персональну (120 см), соціальну (120-400 см) та публічну (400-700 см) дистанції у спілкуванні.

Експресивність мовлення – виявлення в мовленні найрізноманітніших почуттів і оцінок мовця за допомогою засобів виразності.

Емоційна стабільність – здатність володіти собою у будь-якій ситуації, зберігати самоконтроль, здійснювати саморегуляцію незалежно від сили зовнішніх факторів, що провокують емоційний зрив.

Емпатія – здатність виявляти співчуття і співпереживання іншим людям, розуміти їхній стан, готовність надати їм посильну допомогу.

Жести – виразні рухи рук, пальців, що використовуються як засіб спілкування людей.

Зворотній зв'язок у педагогічному спілкуванні – відомості про наслідки власних дій.

Здібності – індивідуальні особливості, які визначають успішність тієї чи іншої діяльності.

Ідентифікація – процес ототожнення людини з іншою людиною, групою людей.

Імітаційна гра (імітотерапія) – активний метод опосередкованого впливу на психічний стан, що полягає у програнні суб'єктом ролі такої людини, якою б йому хотілося бути.

Імітація – здатність наслідувати рухи, жести, міміку, голос іншої людини.

Інтерактивна сторона педагогічного спілкування – аспект спілкування, що характеризує стратегію взаємодії партнерів. Виділяють такі типи стратегій взаємодії: конкуренція, кооперація, співробітництво.

Інтоніяція – певний ритмомелодійний лад мовлення, який виявляється у підвищенні або зниженні тону під час промовляння.

Комунікабельність – риса особистості, яка виявляється у здатності легко вступати в контакт і відчувати задоволення від процесу комунікації.

Комунікативна сторона спілкування – аспект спілкування, що виражається в обміні інформацією і її розумінні партнерами.

Комунікативні вміння – різновид професійних умінь педагога, що відображає рівень його готовності до реалізації професійного спілкування.

Комунікативні ознаки мовлення – точність, логічність, багатство, чистота, доречність, достатність, якість, виразність, емоційність висловлювання.

Комунікативність – професійна здатність педагога, що характеризується потребою у спілкуванні, готовністю легко вступати в контакт і відчувати задоволення від процесу комунікації.

Конфлікт – крайнє загострення суперечностей, зіткнення особистостей – їхніх ідей, інтересів, потреб, оцінок, рівня домагань тощо.

Креативність – сутність якостей психіки, що забезпечують продуктивні перетворення в діяльності особи, а також засоби до створення якісно нового.

Культура мовлення – вміння активно використовувати сучасну літературну мову з усіма її багатствами, з притаманними літературній мові нормами.

Міміка – сукупність рухів частин обличчя людини, що виражають її стан або ставлення до того, що вона сприймає.

Мотивація – спонукання, що викликають активність організму і визначають її спрямованість.

Навіювання – неусвідомлений вплив однієї людини на іншу, який викликає певні зміни в її психології і поведінці.

Невербальне спілкування – спілкування, що здійснюється немовними засобами; позою, міжособистісним простором.

Нерефлексивне слухання – умовно пасивне слухання, що полягає в умінні уважно слухати співрозмовника, не втручаючись у його мовлення своїми зауваженнями.

Неформальне спілкування – різноманітні особистісні форми контакту за межами офіційних стосунків.

Новаторський педагогічний досвід – педагогічні ідеї, що виходять за межі існуючих нормативів і сприяють створенню нових педагогічних систем і технологій.

Обдарованість – 1) високий рівень задатків, схильностей. Обдарованість є результатом і свідченням високого рівня інтелектуального розвитку. Існує загальна і спеціальна обдарованість. Обдарованість виявляється в конкретних психічних процесах. Розрізняють моторну, сенсорну, перцептивну, інтелектуальну обдарованість тощо. Обдарованість є сплавом природженого і набутого досвіду; 2) індивідуальна потенціальна своєрідність задатків людини, завдяки яким вона може досягти значних успіхів у певній галузі діяльності.

Обдаровані діти – діти, в яких у ранньому віці виявляються здібності до виконання певних видів діяльності.

Пантомімічні рухи – виразні рухи тіла або його окремих частин, зміна в ході, поставі, жестах, які передають психічний стан, ставлення до тих чи інших явищ.

Педагогічна деонтологія – наука про професійну поведінку педагогічного працівника, про його обов'язок. Змістом педагогічної деонтології є система морально-етичних норм і принципів, необхідних педагогові для виконання своїх професійних обов'язків. Ключовими етичними категоріями педагогічної деонтології є: обов'язок, відповідальність, справедливість, честь і гідність, гуманність, демократичність, повага, співчуття.

Педагогічна задача – виявлені в освітньому процесі суперечності, які враховує вихователь, стимулюючи розвиток особистості дитини, це педагогічна мета, поставлена за певних умов (ситуація + мета = задача).

Педагогічна креативність – внутрішня передумова творчої педагогічної діяльності, що полягає у творчій активності вчителя і не стимулюється ззовні.

Педагогічна майстерність – комплекс властивостей особистості, що забезпечує високий рівень самоорганізації професійної педагогічної діяльності.

Педагогічна ситуація – фрагмент педагогічної діяльності, що містить суперечності між досягнутим і бажаним рівнями вихованості дітей і дитячого колективу.

Педагогічна творчість – 1) оригінальний, високоефективний підхід педагога до освітніх завдань, збагачення теорії і практики виховання і навчання; 2) діяльність, що породжує дещо якісно нове і відрізняється неповторністю, оригінальністю й суспільно-історичною унікальністю; 3)

діяльність, що спрямована на постійне вирішення низки освітніх завдань в обставинах, що змінюються, під час якої педагог виробляє і втілює у спілкуванні з дітьми оптимальні, органічні для даної педагогічної індивідуальності нестандартизовані педагогічні рішення, опосередковані особливостями об'єкта-суб'єкта педагогічного впливу.

Педагогічна техніка – вміння керувати своїми поведінкою і діяльністю, взаємодіяти з іншими людьми.

Педагогічний такт – почуття міри, яке показує найделікатнішу лінію поведінки педагога стосовно дітей чи колег, виявляється у здатності поважати інших, рахуватися з їхнім почуттям власної гідності.

Педагогічний імідж – професійний образ педагога, який він собі створює відповідно до його уявлень про зовнішній вигляд, поведінку і характер діяльності у певній ситуації.

Педагогічне спілкування – професійне спілкування педагога з дітьми, спрямоване на створення сприятливого емоційно-психологічного клімату в колективі. Виділяють такі етапи педагогічного спілкування: прогностичний (моделювання педагогом спілкування); “комунікативна атака” (організація спілкування в момент початкової взаємодії); керування спілкуванням у ході педагогічного процесу; аналіз спілкування і його моделювання у наступній діяльності.

Педагогічний талант – виняткова здатність людини до педагогічної діяльності.

Педагогічні здібності – сукупність психічних особливостей вихователя, необхідних для успішного оволодіння педагогічною діяльністю, її ефективного здійснення.

Педагогічні уміння – сукупність послідовно розгорнутих дій, що ґрунтуються на теоретичних знаннях. Частина цих дій може бути автоматизованою (навички).

Переконання – звернення до свідомості людини з опорою на її почуття і досвід з метою формування в неї свідомого ставлення до норм поведінки.

Перцептивна сторона спілкування – аспект спілкування, що виявляється в сприйманні і розумінні партнерами один одного.

Перцепція – відображення речей і явищ у свідомості за допомогою органів чуттів.

Професіограма вихователя – певний набір якостей і особистісних характеристик, необхідних для роботи з дітьми. До професіограми вихователя входить життєва позиція; загальна культура; педагогічна спрямованість; моральні, вольові якості особистості; педагогічні здібності; креативність; високий рівень загальних і спеціальних знань; особливості уваги; зовнішній вигляд тощо.

Релаксація – розслаблення, перехід у стан рівноваги.

Ресурсна кімната – це спеціально організований освітній процес, спрямований на гармонійний емоційний, психічний та фізичний розвиток дитини, групи дітей з особливими освітніми потребами.

Рефлексія – здатність свідомості людини зосередитися на самій собі.

Самовиховання – формування людиною своєї особистості відповідно до свідомо поставленої мети.

Самонавіювання – вплив людини на саму себе з метою самовиховання, внаслідок чого в неї виникають різні психічні і соматичні стани.

Самооцінка – оцінювання людиною своїх власних якостей і поведінки, досягнень і невдач, достоїнств і недоліків.

Саморегуляція – процес управління людиною власними психологічними і фізіологічними станами, а також вчинками.

Співпереживання – переживання людиною тих самих почуттів і емоцій, які характерні для людей, що знаходяться поруч.

Співробітництво педагогічне – спільна діяльність педагога та дітей, що характеризується активним залученням дітей у спільну працю, навчання й викликає радісне почуття успіху, задоволення, руху вперед, розвитку.

Стиль педагогічного спілкування – система способів і прийомів спілкування, яка має стійкі характеристики і залежить від особистісних якостей педагога та параметрів ситуації спілкування.

Творче самопочуття – внутрішній стан, що визначає творчий характер діяльності педагога під час освітнього процесу.

Толерантність – терпимість до чужих думок.

Увага (педагогічна) – спрямованість і зосередженість свідомості педагога на будь-якому реальному чи ідеальному об'єкті педагогічної діяльності – особистості дитини, конкретній педагогічній ситуації тощо.

Уміння вербального спілкування – комунікативне вміння педагога, яке полягає у використанні в професійному спілкуванні жестів, міміки, пантоміміки; якості голосу, діапазон, тональність; голос, шум; системи знаків організації простору, часу в комунікативному процесі.

ДОДАТКИ

Додаток А

Вправи на виразність міміки і жестів

Постава

Встаньте спиною до стіни (*точки дотику зі стіною – потилиця, лопатки, п'ятки*). Залишайтеся у такому положенні рахуючи до десяти. В цей час добре читати вірші або розповідати про улюблені речі. Після цього відійдіть від стіни і спробуйте зберегти поставу.

Малярний пензель (Н.Є.Щуркова)

З'єднайте руки, витягнуті вперед, кистями – це уявний малярний пензель; фарбуйте цим пензлем горизонтальну і вертикальну поверхню; сумлінно “фарбуйте”, щільно проводячи пензлем по вдаваній стіні.

Хмарка

Уявіть, що на долоні витягнутих рук сіла хмаринка – ніжна, лагідна, пухнаста. Підкиньте її і спіймайте; перекиньте з однієї руки на іншу; відпустіть вгору і обережно спіймайте; погладьте ніжно її пухнасті боки; відпустіть у небо і попрощайтеся.

Скло

Здобувачі об'єднуються у діади, ведуть мімічний діалог, ніби через товсте скло, яке не пропускає звука. Зміст діалогу обговорюється заздалегідь.

Дай відповідь без слів

Учасники по чергово задають один одному запитання, але відповіді на ці запитання даються досить лаконічно – лише за допомогою міміки.

Зайві жести

Продемонструйте жести, які можуть відволікати, дратувати, виражати невпевненість, відвертість, недовір'я і замкнутість, напруженість, нервозність, самоконтроль.

Що це означає?

Розшифруйте жест вашого одногрупника. Поясніть і обґрунтуйте його (*жесту*) доречність. Використовуйте свій досвід і спостережливість. Студенти діляться на декілька підгруп, придумують сюжет і зміст спілкування, програють задумане в ізоляції. Потім виносять на загальний огляд, “вимкнувши” звук в ситуації, що розігрується. “Глядачі” визначають суть того, що відбувається за мімічними показниками.

Дзеркало (М. Кнебель)

Для точності пластичних рухів і для того, щоб відчути внутрішній ритм іншої людини, і якомога повніше відобразити його, два студенти стоять один навпроти одного. Один студент “дивиться у дзеркало”, а інший – виконує роль дзеркала. “Дзеркало” повторює всі рухи того, хто в нього дивиться.

Різні почуття

Продемонструйте 2 протилежні стани: горе та радість, любов і ненависть, втомленість і бадьорість тощо.

Зобразіть за допомогою міміки й пантоміміки подив, хвилювання, гнів, іронію та інші почуття.

Перетворення предметів

У руках умілого артиста олівець може стати підзорною трубою, аркуш паперу – дзеркалом, носова хустинка – серветкою. Це називається мистецтвом пантоміми.

Завдання: перетворити простий предмет (лінійку, ручку) в щось зовсім інше і виконувати при цьому певні маніпуляції, щоб глядачі могли здогадатися, що це за предмет. Виконання дій відбувається без єдиного слова.

Глухий телефон (Н. Анієєва)

Передайте іншому невідоме йому завдання (поправити зачіску, легше вдягнутися і т.д.). Використовуйте лише міміку і жести. Порівняйте й обговоріть те, що показували ви, і те, що зрозумів ваш партнер.

Вправи на розвиток уваги й спостережливості

Вправи на зорову увагу

1. Візьміть будь-який предмет (*ручку, годинник тощо*) і розгляньте його форму, колір, особливості та деталі. Потім, закривши предмет, розкажіть про нього все, що запам'ятали, що привернуло вашу увагу. Після цього знову подивіться на предмет, перевіряючи і порівнюючи свою розповідь із характеристикою реального предмета.
2. Роздивіться на фотографіях людей, потім заберіть їх і по пам'яті розкажіть те, що ви побачили.
3. Уважно роздивіться свого сусіда (*як він одягнений, які кольори переважають в одязі, в якій позі він сидить тощо*). Потім, відвернувшись від нього, опишіть його.
4. Розгляньте будь-який візерунок і намалюйте його по пам'яті.
5. Повторіть пози людей на фотографіях. (*Можна використовувати фотографії з груповими портретами*).
6. Розвитку навичок зібраності, зосередженості, вміння працювати в колективі можуть сприяти, наприклад, такі вправи із театральної педагогіки, як-от:
  - а) встаньте в шеренгу за зростом, в алфавітному порядку (*за прізвищем, за ім'ям*), за кольором волосся (*від самих світлих до самих темних*);
  - б) назвіть найвіддаленіший і найближчий об'єкти в полі вашого зору;
  - в) перерахуйте в аудиторії всі предмети певного кольору й відтінку; предмети, назви яких починаються з однієї літери;
  - г) точно відтворіть ряд рухів, зроблений товаришем;
  - д) запам'ятайте розміщення предметів на столі, для того щоб вийшовши з кімнати і повернувшись, точно розповісти про зміни, які відбулися у вашу відсутність;
  - е) роздивіться очі товаришів, розкажіть, якої вони форми, кольору, який їх вираз. Потім перевірте точність розповіді, знайдіть тонкощі, непомічені з першого разу.

Вправи на слухову увагу

1. Послухайте і запам'ятайте звуки вулиці, коридору і розкажіть, що почули.
2. Знайдіть захований предмет. Студенту показують будь-який предмет і висилають його за двері. Інші – його ховають. Один із студентів має слідкувати за тим, хто шукає цей предмет то посилюючи, то послаблюючи будь-який звук, *наприклад, стукати по парті, в залежності від того, наближається чи віддаляється той, хто шукає від предмета*.

Вправи на дотикову увагу

1. Визначте номінал грошової монети, не дивлячись на неї.
2. Визначте на дотик, що за предмети лежать на столі під хустиною.
3. Визначте за контуром літери, вирізані з картону.
4. Визначте на дотик матеріал, форму, предмет, за рукою впізнай товариша, визначте температуру в кімнаті.

Вправи на загальну увагу

Проводяться з групою здобувачів вищої освіти. Вони дозволяють розвивати почуття колективізму, тренувати здатність утримувати в полі зору великий простір.

Друкарська машинка

Між учасниками розподіляються букви алфавіту і пропонується “надрукувати” будь-яку відому фразу. Наприклад, краса врятує світ та ін. Інтервали між словами відмічає вся група – стукає ногами по підлозі, а в кінці речення встає. Для різноманітності можна позначити букви підняттям руки або вставанням.

Що змінилося?

Група ділиться на дві підгрупи. Одна буде об'єктом уваги, інша – фіксує свою увагу на діях першої підгрупи.

Вихідне положення: перша група сідає на стільці півколом. Учасникам пропонується взяти в руки будь-які предмети і розглянути їх, знаходячись при цьому в невимушеній позі. За оплеском вони повинні “завмерти”. Іншій групі учасників пропонується уважно розглянути пози завмерлих і

запам'ятати їх. Потім вони виходять із аудиторії. У цей час “завмерлі” змінюють свої пози. Потрібно визначити, що змінилося.

«Так» і «ні» не говори

“Ведучий” (спочатку викладач) задає запитання, відповіді на які не повинні включати слова “так”, “ні”, “чорний”, “білий”; потім ці запитання продовжує той, хто вжив одне з цих слів. Запитання задаються різними учасниками групи без усякої послідовності.

Естафета

Складається вголос розповідь або вірш. Почувши першу фразу, слухач підхоплює її і передає естафету іншому. Так складаються виключно захопливі історії, але їх справжнім героєм є багаторазово збільшуваний об'єм уваги.

Вправи на переключення уваги

1. Учаснику дається коробка сірників. Рахуючи сірники, він повинен одночасно розповідати казку або сюжет кінофільму.
2. Учаснику дається аркуш паперу і пропонується швидко розв'язати приклад (182 помножити на 24). А в цей час хтось інший повинен відволікати його запитаннями, вимагаючи вичерпної відповіді.
3. Педагог кожному присутньому присвоює порядковий номер і пропонує подумки читати будь-який вірш. Після 2-3 секунд із початку вправи називається будь-який номер. Здобувач із цим номером повинен встати й продовжити читати вголос, доки не буде названий наступний номер. Попередній – продовжує читати вірш подумки.
4. Вправу, що розвиває здібність до розподілу уваги, можна виконувати дома протягом 15-20 хвилин. Увімкніть телевізор і розкрийте незнайому вам книгу (краще художню або публіцистичну). Спробуйте одночасно читати її й краєм ока дивитися телевізор. Прослідкуйте за собою: через скільки хвилин ви відчули себе втомленим? Якщо втома настає через 4-5 хвилин – ваша здібність до розподілу уваги слабо розвинута. Потім спробуйте для себе на папері коротко відтворити те, що ви читали, і відтворити побачене на екрані.

Додаток В

Вправи на розвиток уяви, фантазії, пам'яті, мислення

Керування «психографією» (А. Мурашов)

Слухачі, закривши очі, уявляють собі картину, яка міститься в тексті. Це пейзажна мініатюра. У ході словесного зображення пейзажу потрібно побачити на картині себе самого зі сторони, зрозуміти деталі картини, її тональність; перенести зображення і спроектувати його на сцені і т.д.

Важливо, щоб у тексті містилося якомога більше кольорових плям й звукових характеристик, щоб чітко проглядалися певні фізичні стани, які допомагають відчувати сказане і підключитися до зображуваного.

«Подорож картини»

Гравцю демонструють репродукцію відомого полотна і пропонують розповісти про те, що на ній зображено. Після однієї-двох фраз він пропонує репродукцію іншому, який також додає свою фразу. Таким чином, вибудовується цілісний етюд або розповідь із своїм сюжетом.

Уявні картини

Уявіть собі 5 блакитних предметів у школі (книга, дошка, стенд...)

Уявіть собі 5 шкільних предметів на літеру А (атлас, альбом, аркуш...)

Уявіть 5 предметів, менших за ваш мізинець (ковпачок ручки, горошина,...).

Уявіть 5 предметів більших за автобус (кит, потяг, літак...).

Уявіть 5 речей або подій, що приносять вам радість (подарунки, посмішки рідних...).

Нереальний предмет

Намалюйте подумки картину, образи предметів, яких ви ніколи в житті не бачили (єдиноріг, шестирукий бог, шоколадна річка, хор ангелів, тридцятилапа мураха тощо).

Спробуйте уявити предмети, яких немає перед вами і, які мають дивні назви: абракадабра, кружка з ручкою в середині, віник зі слонової кістки тощо.

Біографія сірникової коробки

Пофантазуйте й уявіть собі, де, коли і як “народилася” сірникова коробка. Те саме розкажіть про вашу ручку, сумку, годинник.

Живі речі

Подумайте і скажіть, на яку тварину схожа парта? Спробуйте “вписати” її у природні форми тварини (скільки їй років, який у неї характер, що вона любить, про що мріє?). На що схожий шкільний портфель?, ...

Зміна контексту

Придумайте 10 способів застосування скрипки.

Теорія в образах (С. Гільманов) (розвиток образного мислення, побудова ланцюга образних асоціацій, перехід понять в образи і навпаки).

Придумайте образні назви окремих одиниць навчального матеріалу (теми, параграфу, розділу). Асоціації повинні носити образний, але зрозумілий характер. Прагніть до новизни, незвичності. Складіть опорні конспекти окремих тем із використанням образної символіки. Придумайте так швидко, як тільки зможете, власну класифікацію методів навчання й виховання; систему уроків по вивченню конкретної теми; навчальний план для вашої авторської школи; власну програму викладання вашого предмету.

Біг асоціацій

Той, хто сидить з краю промовляє вголос 2 випадкові слова, наприклад, “сейф” і “апельсин”. Наступний учасник уголос описує той образ, що виник, об’єднуючи друге слово з першим. Наприклад, із відчиненого сейфа викотився апельсин. Потім інший учасник називає слово, наприклад, “яйце”. Наступний - пов’язує друге слово з третім будь-якою фразою і називає своє слово тощо.

Асоціативна пам’ять

Учасникам гри пропонують 3 пари слів, що позначають предмети. Працювати потрібно з кожною парою предметів по чергово. За 5 хвилин необхідно знайти 10 схожих властивостей у запропонованих предметах (*наприклад, вони мають однаковий колір, розмір, зустрічаються тільки літом і т.д.*):

1) самокат і мухомор; 2) стакан і півень; 3) кіт і яблуко.

Соноскоп

Це фантастичний прилад здатний за звуком побачити будь-яку річ. Закрийте очі і відгадайте, по якому предмету ваш товариш стукає ручкою (*стіл, книга, дошка, годинник, вікно тощо*).

Додаток Г

Поради з невербальної комунікації

1. Уникайте дратівливих і відволікаючих жестів.
2. Використовуйте жести для посилення смислу сказаного.
3. Стежте за виразом свого обличчя, позою.
4. Час від часу встановлюйте з дітьми контакт «очі в очі».
5. Частіше посміхайтесь.
6. Стежте, щоб ваші жести і рухи були природними, не напружуйтеся.
7. Дивіться співбесіднику в очі, злегка кивайте головою, активно слухайте.
8. Перед тим як прийти до дітей, спробуйте відчувати бадьорість у всьому тілі.
9. Під час проведення заняття (уроку) і спілкування з дітьми знайдіть зручну позу і місце.
10. Знайдіть зручний темп ходьби, ритм, продумайте перші фрази.
11. Щоб руки не заважали, займіть їх чимось необхідним.

Методика самооцінки комунікативних і організаторських здібностей

(В. Синявський, Б. Федоришина)

Дайте відповідь на 40 запитань. Навпроти запитань зліва поставте знак плюс, якщо відповідь позитивна, і мінус, якщо негативна.

1. Чи багато у Вас друзів, з якими Ви постійно спілкуєтесь?
2. Чи часто Вам вдається переконати своїх друзів у правоті вашої думки?
3. Чи довго Вас турбує почуття образи, заподіяне Вам кимось з ваших друзів?
4. Чи завжди Вам важко орієнтуватися в критичній ситуації, що виникла?
5. Чи виникає у Вас бажання знайомитись з новими людьми?
6. Чи подобається Вам займатись громадською роботою?
7. Чи правильно те, що Вам приємніше і простіше проводити час за читанням книг чи іншими заняттями, аніж з людьми?
8. Якщо виникли певні перешкоди у здійсненні Ваших планів, то чи легко Ви поступитеся своїх намірів?
9. Чи легко Ви встановлюєте контакти зі старшими людьми?
10. Чи любите Ви вигадувати і організовувати зі своїми друзями різноманітні ігри та розваги?
11. Чи важко Вам включатися у нові для вас компанії?
12. Чи часто Ви відкладаєте справи «на завтра», які потрібно зробити сьогодні?
13. Чи легко Ви встановлюєте контакт із незнайомими людьми?
14. Чи прагнете Ви, щоб друзі вчиняли відповідно до Вашої думки?
15. Чи важко Ви освоюєтесь в новому колективі?
16. Чи правильно те, що у вас не буває конфліктів із друзями через невиконання ними своїх обіцянок, зобов'язань, обов'язків?
17. Чи намагаєтесь Ви, за слушної нагоди, познайомитись і поговорити з новою людиною?
18. Чи часто у вирішенні важливих справ Ви берете ініціативу на себе?
19. Чи дратують Вас оточуючі люди і чи хочеться Вам залишитись наодинці?
20. Чи правда, що Ви зазвичай погано орієнтуєтесь у незнайомій обстановці?
21. Чи подобається Вам постійно бути серед людей?
22. Чи виникає у Вас роздратування, якщо вам не вдається довести розпочату справу до кінця?
23. Чи відчуваєте Ви труднощі, незручності якщо доводиться проявляти ініціативу, щоб познайомитися з новою людиною?
24. Чи правда, що Ви втомлюєтесь від частого спілкування з друзями?
25. Чи любите Ви брати участь у колективних іграх?
26. Чи часто Ви проявляєте ініціативу у вирішенні питань, що стосуються інтересів ваших друзів?
27. Чи правда, що ви відчуваєте себе невпевнено серед малознайомих людей?
28. Чи правда, що Ви рідко доводите свою правоту?
29. Чи вважаєте Ви, що для Вас не є особливою складністю внести позбавлення в малознайому для вас компанію?
30. Чи брали Ви участь в громадській роботі?
31. Чи прагнете Ви обмежити коло своїх знайомих невеликою кількістю людей?
32. Чи правда, що Ви не прагнете відстоювати свою точку зору, якщо вона не була відразу прийнята вашими друзями?
33. Чи відчуваєте Ви себе невимушено, потрапивши в незнайому обстановку, компанію?
34. Чи охоче Ви беретеся за організацію різних заходів?
35. Чи правда, що Ви почуваете себе достатньо впевнено і спокійно, коли доводиться говорити щось великій групі людей?
36. Чи часто Ви спізнюєтесь на ділові зустрічі, побачення?
37. Чи правда, що у Вас багато друзів?
38. Чи часто Ви ніяковієте, відчуваєте незручність у спілкуванні з малознайомими людьми?
39. Чи часто Ви опиняєтесь у центрі уваги своїх друзів?
40. Чи правда, що Ви недостатньо впевнено почуваете себе в оточенні великої групи своїх друзів?

Комунікативні здібності оцінюються за відповідями на непарні запитання. Свої відповіді у вигляді плюсів і мінусів порівняйте з пропонованими «ідеальними» плюсами поряд з запитаннями 1, 5, 9, 13, 17, 21, 25, 29, 33, 37; мінус – навпроти запитань 3, 7, 11, 15, 19, 23, 27, 31, 35, 39. Підрахуйте кількість відповідей, що збігається з «ідеальними», розділіть отриману суму на 20 (кількість непарних питань). Отримана цифра – коефіцієнт комунікативних здібностей.

0,10—0,45 – низький рівень прояву комунікативних здібностей;

0,46—0,55 – нижче середнього;

0,56—0,65 – середній;

0,66—0,75 – високий;

0,76—1,00 – дуже високий.

Організаторські здібності оцінюються при порівнянні відповідей на парні запитання з «ідеальними»: плюс стоїть навпроти 2, 6, 10, 14, 18, 22, 26, 30, 34, 38, а мінус – навпроти 4, 8, 12, 20, 24, 28, 32, 36, 40. Далі виконайте вже знайому операцію: кількість відповідей, що збігається з «ідеальними», розділіть на 20 (кількість парних відповідей). Ви отримали коефіцієнт організаторських здібностей.

0,20—0,55 – це низький рівень прояву організаторських здібностей;

0,56—0,65 – нижче середнього;

0,66—0,70 – середній;

0,71—0,80 – високий;

0,81—1,00 – дуже високий.

Додаток Е

Тест “Визначення рівня комунікабельності”

(В. Ряховський)

Дайте відповідь на питання – *так, ні, іноді*.

1. Вас очікує особиста або ділова зустріч. Чи виводить Вас із стану рівноваги її очікування?
2. Чи відкладаєте Ви до «останнього» візит до лікаря?
3. Чи викликає у Вас ніяковість, незадоволення прохання виступити з доповіддю, повідомленням на будь-якій конференції, зборах?
4. Вам пропонують відрядження в місто, де ви ніколи не були. Чи докладете ви максимум зусиль, щоб уникнути цього відрядження?
5. Чи любите Ви ділитися своїми переживаннями?
6. Чи дратує Вас, якщо незнайома людина на вулиці звертається із проханням (показати дорогу, сказати котра година)?
7. Чи вірите ви, що існує проблема батьків і дітей, і що людям різних поколінь важко розуміти один одного?
8. Чи посоромитеся Ви нагадати знайомому, що він заборгував Вам 50 гривень, які взяв декілька місяців тому?
9. Чи змовчите Ви, якщо в їдальні або кафе Вам дали неякісну страву?
10. Опинившись один на один із незнайомою людиною, Ви не вступите з нею у розмову і буде почуватися ніяково, якщо першою розмову почне вона?
11. Чи боїтесь Ви брати участь у будь-якій комісії з розгляду конфліктних ситуацій?
12. У Вас є власні, суто індивідуальні критерії оцінки літературних творів, творів мистецтва, культури і ніяких інших думок на цей рахунок Ви не визнаєте?
13. Почувши десь у кулуарах явно помилкову думку з добре відомого Вам питання, чи змовчите Ви, що б не вступати в суперечку?
14. Чи викличе у Вас засмучення прохання допомогти розібратися в тому чи іншій ситуації?
15. Ви краще висловлюєте свою точку зору в письмовому вигляді, ніж в усній формі?
16. Вас приводить в жах будь-яка довга черга і ви волієте піти, аніж нудитися в очікуванні?

Так – 2 бали, іноді – 1 бал, ні – 0 балів. Додайте отримані бали.

30-32 бали – Ви явно не комунікабельна людина; намагайтеся стати більш комунікабельною людиною.

25-29 балів – Ви замкнута людина, не любите розмовляти з іншими, однак іноді виявляєте комунікабельність.

19-24 бали – Ви комунікабельна, впевнена у собі людина, нові знайомства Вас не лякають.

14-18 балів – Ви людина з нормальною комунікабельністю, терпляча у спілкуванні.

9-13 балів – Ви дуже комунікабельна людина, любите розмовляти, бути в центрі уваги, однак вам не вистачає терпіння.

4-8 балів – Ви людина з комунікабельністю вище норми, завжди в «курсі» всіх справ, часто сперечаєтеся, беретеся за будь-яку справу, однак не завжди доводите її до кінця.

3- і менше – Ви людина з хворобливою комунікабельністю, надто говіркі, багатослівні, втручаєтеся у всі справи, запальні, образливі.

Навчальне видання

Ольга Козлюк

ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ
Практикум

Посібник для самостійної роботи
здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 016 Спеціальна освіта

Підп. до друку 05.02.2021

Формат 60x84 1/16

Папір офісн.

Друк цифр.

Гарнітура Times

Ум. др. арк. 4,4

Тираж 100 пр.

Редакційно-видавничий відділ
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С. Бандери, 12